

Poredbene konstrukcije i njihova rodna obilježenost u hrvatskom, slovenskom i srpskom jeziku: kontrastivna korpusna analiza

Krvarić, Patricia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:654684>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-07**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti

Jezično-prevoditeljski smjer

**POREDBENE KONSTRUKCIJE I NJIHOVA RODNA OBILJEŽENOST U
HRVATSKOM, SLOVENSKOM I SRPSKOM JEZIKU: KONTRASTIVNA
KORPUSNA ANALIZA**

MAGISTARSKI RAD

Studentica: Patricia Krvarić

Mentor: dr. sc. Ana Vasung, doc.

ZAHVALA

Želim se zahvaliti svojim roditeljima koji su imali povjerenja i strpljenja tijekom cijelog mog fakultetskog obrazovanja, a ponajviše sada na kraju studija kada mi je trebalo najviše podrške.

Također se želim zahvaliti svojoj mentorici, prof. Vasung, koja je uvijek bila voljna uskočiti i pomoći mi s radom. Bez nje bi mi bilo znatno teže privesti ovaj rad kraju.

SAŽETAK

Tema diplomskog rada je analiza i usporedba poredbenih konstrukcija s varijabilnom imenskom sastavnicom u trima južnoslavenskim jezicima – hrvatskom, slovenskom i srpskom [*lijep/a kao/ko C*] [*ružan/na kao/ko C*]; [*pametan/na kao/ko C*] [*glup/a kao/ko C*]. Istraživanje je provedeno na temelju građe dobivene mrežnim korpusima hrvatskog, slovenskog i srpskog jezika hrWaC, slWaC i srWaC te su prikupljeni dodatni podaci za hrvatski jezik na temelju ankete. Poredbene konstrukcije su odabrane u oblicima za oba roda kako bi se što bolje prikazale razlike i sličnosti između oblika za muški i ženski rod odnosno kako bi se ispitala i prikazala rodna obilježenost konstrukcija. Metode korištene u svrhu analiziranja podataka su (1) leksikografska analiza koja obuhvaća podatke dobivene iz rječnika, (2) korpusna analiza, (3) analiza rodne obilježenosti poredbenih konstrukcija i (4) anketno ispitivanje izvornih govornika hrvatskog jezika. Podudarna korpusna analiza uključuje tri jezika, dok je za hrvatski jezik dodatno provedena i anketa.

Ključne riječi: rod, poredbeni frazemi, poredbene konstrukcije, hrvatski jezik, slovenski jezik, srpski jezik, mrežni korpus, anketno ispitivanje.

SUMMARY

The topic of the thesis is the analysis and comparison of idiomatic constructions with a variable noun component in three South Slavic languages – Croatian, Slovenian and Serbian [*lijep/a kao/ko C*] [*ružan/na kao/ko C*]; [*pametna/na kao/ko C*] [*glup/a kao/ko C*]. The research was conducted on the basis of material obtained from online corpora of the Croatian, Slovenian and Serbian languages hrWaC, slWaC and srWaC, and additional data for the Croatian language was collected based on a survey. Phrasemic constructions were selected in the forms for both genders in order to better show the differences and similarities between the forms for the male and female genders, that is, in order to examine and show the gendered nature of the constructions. The methods used to analyze the data are (1) lexicographic analysis, which includes data obtained from dictionaries, (2) corpus analysis, (3) analysis of the gender nature of comparative constructions and (4) a survey of native speakers of the Croatian language. The corresponding corpus analysis includes three languages, while a survey was additionally conducted for the Croatian language.

Keywords: gender, idiom construction, Croatian, Slovenian and Serbian languages, online corpus, survey research.

Sadržaj

1. UVOD	7
2. DEFINICIJA I OBILJEŽJA FRAZEMA	8
2.1. VARIJANTNOST FRAZEMA.....	9
2.2. POREDBE, POREDBENE KONSTRUKCIJE I POREDBENI FRAZEMI	10
2.3. RODNI ELEMENTI I STEREOTIPI	13
2.4. RODNO OBILJEŽENI FRAZEMI.....	14
3. ISTRAŽIVANJE.....	17
3.1. METODOLOGIJA.....	17
3.2. LEKSIKOGRAFSKA ANALIZA	18
3.3. KORPUSNA ANALIZA POREDBENIH KONSTRUKCIJA	21
3.3.1. USPOREDBA UČESTALOSTI ODABRANIH FRAZEMSKIH KONSTRUKCIJA U TRIMA JEZICIMA.....	23
3.3.2. ANALIZA UČESTALOSTI RAZLIČITIH IMENSKIH SASTAVNICA NA MJESTU C-KOMPONENTE U FRAZEMSKIM KONSTRUKCIJAMA.....	26
3.3.2.1. KORPUSNA ANALIZA UČESTALOSTI C-KOMPONENTI U ODABRANIM POREDBENIM KONSTRUKCIJAMA U HRVATSKOM JEZIKU	27
3.3.2.2. KORPUSNA ANALIZA UČESTALOSTI C-KOMPONENTI U ODABRANIM POREDBENIM KONSTRUKCIJAMA U SLOVENSKOM JEZIKU	30
3.3.2.3. KORPUSNA ANALIZA UČESTALOSTI C-KOMPONENTI U ODABRANIM POREDBENIM KONSTRUKCIJAMA U SRPSKOM JEZIKU	33
3.3.3. KATEGORIZACIJA IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE.....	36
3.3.3.1. ANALIZA PODATAKA HRVATSKOG KORPUSA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE	38
3.3.3.2. ANALIZA PODATAKA SLOVENSKOG KORPUSA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE	45
3.3.3.3. ANALIZA PODATAKA SRPSKOG KORPUSA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE	50
3.3.3.4. USPOREDNA ANALIZA TRIJU JEZIKA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE	55
4. ANALIZA POREDBENIH KONSTRUKCIJA S OBZIROM NA RODNU (NE)OBILJEŽENOST	56
4.1. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE LJEPOTA	56
4.2. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE RUŽNOĆA	58

4.3. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE PAMET	59
4.4. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE GLUPOST.....	60
5. ANKETNO ISTRAŽIVANJE UPORABE ODABRANIH POREDBENIH KONSTRUKCIJA KOD GOVORNIKA HRVATSKOG JEZIKA.....	62
5.1 OPĆI PODACI O SUDIONICIMA	62
5.2. ISPITIVANJE PRIHVATLJIVOSTI C KOMPONENATA	63
5.3. USPOREDNA ANALIZA PODATAKA PRVOG DIJELA ANKETE I PODATAKA IZ KORPUSA	65
5.4. USPOREDNA ANALIZA PODATAKA DRUGOG DIJELA ANKETE I KORPUSA	65
6. ZAKLJUČAK	70
7. LITERATURA.....	73
8. PRILOG	76
8.1. Anketa	76
8.2. Tablice podataka iz hrvatskog korpusa (hrWac).....	76
8.3. Tablice podataka iz slovenskog korpusa (slWac)	83
8.4. Tablice podataka iz srpskog korpusa (srWac).....	86

1. UVOD

Tema ovoga rada su poredbeni frazemi i poredbene konstrukcije kojima se u trima južnoslavenskim jezicima (hrvatskom, srpskom i slovenskom) opisuje fizički izgled (tj. osoba koja je lijepa/ružna) i intelekt (tj. osoba koja je pametna/glupa). Dodatno, zanima nas postoje li razlike u sastavu konstrukcija s obzirom na muškog odnosno ženskog referenta.

Glavni ciljevi rada jesu: 1) utvrditi frekvenciju korištenja određenih poredbenih konstrukcija u svakom jeziku na temelju mrežnih korpusa; 2) utvrditi koje se imenske sastavnice javljaju u poredbenim konstrukcijama; 3) odrediti rodnu obilježenost konstrukcija. Dodatno, rad je kontrastivnog karaktera i cilj je odrediti sličnosti i razlike između triju jezika.

Rad je podijeljen u dvije cjeline. Prva, teorijska cjelina posvećena je temeljnim pojmovima iz područja frazeologije, s naglaskom na poredbenu frazeologiju i rodno obilježenu frazeologiju. Druga, istraživačka cjelina uključuje četiri empirijska istraživanja provedena za potrebe ovoga rada. Prvo istraživanje je leksikografsko koje obuhvaća podatke za sva tri jezika iz frazeoloških rječnika kako bi se detektirali leksikografski zabilježeni poredbeni frazemi. Drugo je korpusno istraživanje, čime se proširuje analizirana građa, s obzirom da stanje u korpusu pokazuje postojanje ustaljenih poredbenih konstrukcija koje u jeziku imaju različit status s obzirom na konvencionaliziranost i učestalost, u radu kao nadređeni pojam koristimo termin poredbene konstrukcije (koji uključuje i leksikografski zapisane poredbene frazeme). Treći dio istraživanja čini anketno ispitivanje govornika hrvatskog jezika i analizu dobivenih podataka i usporedbu s podacima iz korpusa. S obzirom da je tema rada rodna obilježenost poredbenih konstrukcija, ona je analizirana u zasebnom poglavlju.

2. DEFINICIJA I OBILJEŽJA FRAZEMA

Frazemi su se u počecima hrvatske frazeologije nazivali frazeologizmima po uzoru na rusku tradiciju (začetnici frazeologije su ruski lingvisti), ali su ga kasnije zamijenili terminom *frazem*. Prema većini autora koji se danas u Hrvatskoj bave frazeologijom (v. Fink-Arsovski 1998, 2002, Hrnjak 2017, 2021, Filipović Petrović 2018), definicija frazema bila bi sljedeća: riječ je o svezi riječi koja se kao cjelina reproducira u govoru, sadrži najmanje dva leksema od koji je jedan punoznačan, može se uklopiti u kontekst i vršiti sintaktičku funkciju u rečenici, značenje je preneseno i nije zbroj sastavnica tj. njihovih značenja jer su one desemantizirane, a odlikuje ga i slikovitost i ekspresivnost.

Fink-Arsovski (2002: 12) ovako tumači slikovitost: jednom od ključnih odlika frazema je slikovitost koja se odražava u dubinskoj strukturi frazema te je izravno povezana s desemantizacijom koja se provodi na dvjema razinama: potpunoj i djelomičnoj. Potpuna desemantizacija podrazumijeva da su sve komponente frazema semantički preoblikovane (npr. *dok si rekao keks, Katica za sve*), a kod djelomične desemantizacije je samo dio komponenta izgubio svoje prvotno leksičko značenje (npr. *raditi na crno, lavovski dio*) (Fink-Arsovski 2002: 7). Također, važno je razlikovati frazeme u užem od frazema u širem smislu. Frazeologija u užem smislu podrazumijeva neslobodne skupove riječi čiji sastavni dijelovi često pokazuju veći ili manji stupanj desemantizacije, dok članovi frazema u širem smislu nisu u potpunosti desemantizirani (Filipović Petrović 2018: 53). Frazemi u širem smislu su npr. neki termini ili kolokacije poput *poljski miš, morski pas, jaje na oko, Veliki petak* i sl. i oni nemaju obilježje ekspresivnosti.

2.1. VARIJANTNOST FRAZEMA

Stabilnost forme frazema varira od lingvista do lingvista, tako Molotkov (1977: 69) govori da je „pojava varijantnosti, tj. međusobne zamjenjivosti sastavnica frazeologizma, obilježje njegove forme“, a Mokienko u *Slavenskoj frazeologiji* (1980) tvrdi da je varijantnost indikator razmjernosti neustaljenosti forme frazema. Sličnu tvrdnju pronalazimo i kod Menac (1970) koja ističe da je struktura frazema veoma čvrsta, ali to ujedno ne znači da su u svim frazemima sve sastavnice nezamjenjive (cit. prema Parizoska 2019: 49-50). Varijantnost je važno obilježje frazema koje se sustavno bilježi i u rječnicima (Filipović Petrović 2018: 88). Odnosi se na mijenjanje strukture i/ili značenja frazema neovisno o gramatičkom kontekstu unutar rečenice. Dugo je vremena ovo obilježje u literaturi bilo zapostavljeno, a u posljednje je vrijeme aktualizirano zbog pojave mrežnih korpusa koji omogućuju istraživanje frazema u stvarnoj upotrebi. Frazemske varijante mogu biti u rasponu od sustavnih, gramatičkih, konvencionalnih varijanata, do nesustavnih i nekonvencionalnih igara riječi. U hrvatskoj frazeološkoj teoriji varijantnost se promatra kao pojava koja je vezana za izmjene leksičkog sastava frazema, a kognitivna lingvistika svoj pristup bazira na uporabnom modelu jezika i varijantnost smatra pojavom koja proizlazi iz jezične uporabe (Parizoska 2022: 48). S obzirom na kriterij ustaljenosti u jezičnoj upotrebi frazemske se varijante dijele na konvencionalne (sustavne) i nekonvencionalne (kreativne frazemske modifikacije) (Karlić i Tušek 2022: 92). Konvencionalne ili sustavne varijante stvorene su neovisno o kontekstu, njihov formalni oblik uglavnom nalazimo u rječnicima jer je frekventan, a značenje mu je povezano sa značenjem temeljnog oblika frazema. Primjer konvencionalnog je *lijep kao slika* te se isti primjer može naći u više rječnika¹. Nekonvencionalne varijante ili kreativne frazemske modifikacije stvorili su pojedinci za specifičnu upotrebu u diskursu, kratkoročne su i značenje im je ograničeno kontekstom (Marković 2013: 132). Primjer nekonvencionalnog je *lijep kao Brad Pitt* koji se ne nalazi u rječnicima, ali se koristi razgovorno i isti je podatak dobiven i pretraživanjem hrWac.

Varijantnost frazema može se manifestirati kroz: 1) promjenu riječi - varijante frazema mogu uključivati zamjenu jedne riječi drugom koja ima slično značenje. Primjerice, frazem *ljut ko ris* može imati varijantu *ljut ko pas*; 2) promjenu redoslijeda riječi – u nekim slučajevima, redoslijed riječi u frazemu može se promijeniti, ali značenje ostaje isto. Primjerice *lijepa kao*

¹ više o tome na str. 18 u ovom radu.

ruža, može biti *kao ruža lijepa*; 3) dijalektalne varijante - različiti dijalekti i regionalni govori mogu imati svoje specifične verzije frazema. Na primjer, frazem *glup kao cigla* može imati dijalektalnu varijantu *glup ka matun*. Filipović Petrović (2018: 76) razlikuje strukturne i semantičke modifikacije. Kod strukturnih dolazi do izostavljanja elemenata, zamjeni mjesta frazemskih sastavnica, spajanju dvaju frazema u jedan i slično. Semantičke modifikacije su specifične jer kod njih ne dolazi ni do kakvih značajnih leksičkih ili strukturnih promjena izvornog oblika frazema već se ponovno aktualiziraju leksička značenja riječi u njegovu sastavu. Razumijevanje varijantnosti frazema i frazemskih modifikacija važno je za pravilno tumačenje i upotrebu jezika. Kontekst, regionalne razlike i individualne preferencije mogu utjecati na izbor određene varijante frazema. Stoga, prilikom komunikacije važno je biti svjestan mogućih varijacija i prilagoditi se kontekstu ili ciljanoj publici. Jezik je bogat raznim tipovima varijanata frazema i drugih ustaljenih sveza riječi što ćemo vidjeti i u našoj analizi.

2.2. POREDBE, POREDBENE KONSTRUKCIJE I POREDBENI FRAZEMI

Za početak je važno razgraničiti poredbe kao stilske figure od poredbenih frazema i poredbene frazeme od poredbenih konstrukcija. Prema Fink-Arsovski (2002), poredbe su vrlo česta pojava u govoru, ali i književnosti te one obogaćuju stil, čine ga življim, plastičnijim, slikovitijim, ugodnijim za slušanje ili čitkijim. Poredbe ujedno povezuju ili suprotstavljaju pojmove iz dvaju područja, pri čemu se intenzivira svojstvo, djelovanje ili stanje koje služi kao polazište za uspoređivanje. Važno je za naglasiti da poredbe u govoru ili u književnim djelima ponekad nastaju spontano, zbog postizanja trenutnog efekta, nakon čega nestaju (Fink-Arsovski 2002: 10). Za razliku od poredbi kao stilskih figura, koje se mogu pojaviti i samo jednom, poredbeni su frazemi konvencionalizirani, djelomice desemantizirani i reproduciraju se kao cjeline (Omazić 2002: 101).

Poredbe i poredbene frazeme valja promotriti i u odnosu prema metafori koja je, u osnovi, temelj svih jezičnih jedinica prenesenog značenja. Matešić (1978: 212) je među prvima u hrvatskoj frazeologiji pisao o vezi između metafora i frazema. Razlika između metafore i frazema postoji prije svega u tom što se metafora ne reproducira nego nastaje u tijeku govornog procesa, tj, mi je stvaramo kada to smatramo potrebnim. Očito je da su se mnogi frazemi razvili

iz metafora. Metaforama su prestali postojati kada su iz govora pojedinca prešli u jezik jedne zajednice, dakle kada ih je jedna jezična zajednica počela upotrebljavati, prihvativši ih kao neraščlanljivu vezu riječi. Razvojem kognitivne lingvistike i teorije konceptualne metafore danas je jasno da je metafora kognitivni proces konstruiranja značenja.

Postoje različita stajališta o suodnosu poredbe i metafore. Black (1993) smatra da su poredbe samo stilističke varijacije metafora. Prema njegovom stajalištu, metafore su osnovni oblik izražavanja, dok su poredbe jednostavno varijacije u izričaju tih metafora. Ortony (1993) zastupa stav da metafore nisu implicitne poredbe. Prema njemu, metafore su osnovni način razumijevanja i doživljavanja svijeta te da one ne mogu biti svedene samo na poredbe. Aisenman (1999) također smatra da metafore nisu implicitne poredbe. On ističe da metafore funkcioniraju na razini kognitivnih okvira i da se odnose na temeljne načine razumijevanja i organiziranja informacija (cit. prema Omazić 2002: 102).

Poredbeni frazem, kao što i sam naziv govori, ustaljen je izraz u jeziku koji uspoređuje neko biće, stvar ili pojavu na konvencionalan ili nekonvencionalan način, odnosno uz pomoću nje se izražava jačina tog bića, stvari ili pojave. Nazivom poredbena frazeologija imenuje se ukupnost poredbenih frazema, kao što se npr. somatskom frazeologijom nazivaju svi somatski frazemi. Poredbeni frazemi također mogu biti kulturološki specifični i jedinstveni za određeni jezik ili regiju. Oni su često dio kulturnog nasljeđa i tradicije i mogu se koristiti za stvaranje bliskosti i razumijevanja među govornicima istog jezika.

U realizaciji poredbe i poredbenih frazema sudjeluju pojmovi *comparandum*, *comparatum* i *tertium comparationis*. 1) *Comparandum* je pojam, objekt ili ideja koja se uspoređuje s nečim drugim. To je ono što se opisuje ili karakterizira u frazemu. 2) *Comparatum* je sredstvo usporedbe, tj. ono s čime se *comparandum* uspoređuje. To je objekt, pojava ili ideja koja služi kao osnova za usporedbu. 3) *Tertium comparationis* je zajednički element na kojem se temelji usporedba. To je karakteristika, osobina ili kvaliteta koju *comparandum* dijeli s *comparatumom*. Poredbeni frazemi izražavaju intenzitet u *tertium comparationis* sadržanog svojstva stanja ili radnje, npr. *pokisnuti kao miš* 'veoma pokisnuti'. Intenzitet se, dakle, očituje obično u vidu stupnjevanja nastalog značenja, ali ima i poredbenih frazema kojima se ne ukazuje na intenzitet radnje nego na specificiranje, modificiranje radnje ili stanja, npr. *smijati se kao lud na brašno* 'smijati se bez razloga' (Matešić 1978: 212).

Poredbeni su frazemi vrlo jednostavne strukture koju je lako opisati. Prema Fink-Arsovski (2002: 32), poredbeni frazemi se svojom strukturom dijele na dvodijelne i trodijelne. Trodijelni su više zastupljeni, odnosno znatno češće ćemo se s njima susresti zbog njihove strukture (A + B + C) u kojoj je najfrekventnije da se intenzivira značenje komponente A (npr. *lijep kao Apolon/lep kot Apolon*). U strukturi dvodijelnih poredbenih frazema situacija je drugačija. Osim što su znatno rjeđi, za razliku od trodijelnih gdje se komponentom C izražava frazeološki značenje, u dvodijelnim poredbenim frazemima je taj dio obavezno desemantiziran i popunjen novim značenjem (npr. *kao grom*). Tako Fink-Arsovski (2002: 32) trodijelnu strukturu poredbenih frazema klasificira prema vrsti riječi komponente A, a dvodijelnu prema vrsti riječi komponente C. Poredbeni frazemi također mogu biti kulturološki specifični i jedinstveni za određeni jezik ili regiju. Oni su često dio kulturnog nasljeđa i tradicije i mogu se koristiti za stvaranje bliskosti i razumijevanja među govornicima istog jezika.

Prema Matešiću (1978: 212) razlikujemo različite tipove frazema npr. glagolski tip (*živjeti (uživati) kao bubreg u loju*), pridjevski tip (tip kojim se ovaj rad bavi, npr. *glup kao stup*) i imenički i nulti tip koji su znatno rjeđi od prva dva (*tišina kao u grobu (crkvi)*, *kao u jedan mah (glas)*).

Svojstva poredbenih frazema prema Omazić (2002: 103) su: 1) polileksičnost - formalne veze najmanje dvije riječi; 2) suprakomponencijalno značenje - značenje koje je iznad ili premašuje doslovno značenje pojedinih dijelova riječi ili izraza; 3) nepromjenjivost; 4) konvencionaliziranost; 5) holistička reprodukcija i uklapanje u kontekst - reproduciraju se kao cjeline, i kao takvi se uklapaju u kontekst; 6) sveprisutnost u jezičnoj praksi, pogotovo u govoru.

Poredbeni frazemi također mogu imati strukturne i leksičke varijante, što ćemo pokazati u istraživanju koje slijedi. I Matešić (1978: 215) je ustvrdio da poredbeni frazemi nisu zatvorena kategorija. Varijantnost poredbenih frazema danas se proučava iz kognitivnolingvističke perspektive. Parizoska (2022: 49) navodi da se varijantama mogu smatrati konstrukcije *blijed kao kreč* i *blijed kao zid*, te *pijan kao zemlja* i *pijan kao letva* jer je riječ o oblicima koji imaju istu konceptualnu osnovu iako se temelje na različitim predodžbama. Poredbene konstrukcije su jezične jedinice koje se koriste za usporedbu između dvaju ili više elemenata u jeziku. One omogućuju izražavanje sličnosti, razlika ili kontrasta u odnosu na određeni aspekt. Kao i poredbe su fleksibilne i mogu se prilagoditi različitim gramatičkim elementima kao što su pridjevi, prilozi ili glagoli.

S obzirom da smo u istraživanju pronašli relevantan broj poredbi koje, zbog nedovoljne učestalosti i konvencionaliziranosti, nemaju status poredbenih frazema, odlučili smo se za termin poredbene konstrukcije. Taj je termin nadređen poredbenim frazemima i uključuje i čitav niz konstrukcija koje su strukturom jednake poredbenim frazemima, ali s varijabilnom imenskom sastavnicom i tretiramo ih kao njihove varijante.

2.3. RODNI ELEMENTI I STEREOTIPI

S obzirom da su tema ovoga rada rodno obilježeni frazemi, dotaknut ćemo se pojmovna rodni elementi i rodni stereotipi. Iako se katkad ovi termini koriste kao sinonimi, Hrnjak (2021: 71) smatra da ih je važno pojmovno razgraničiti. Naime, kada se govori o rodnim elementima, prema Hrnjak, bez obzira na način na koji se rodni element očituje u frazemu, on može upućivati na način na koji se na frazeološkoj razini jezika konceptualizira žena ili muškarac te nam predstavlja vrijedan izvor informacija o ustaljenim i stereotipnim predodžbama koje su karakteristične za mentalitet naroda.

Stereotipi su pak skup uvjerenja o tipičnim osobinama i načinima ponašanja pojedinca ili skupine te mogu problematizirati gotovo sve, a razlikuju se od kulture do kulture. S vremenom se stereotipi mijenjaju, a na njih utječu povijesni, politički, društveni, kulturološki i slični konteksti (Bedlek 2020: 16). Učestao stereotip je da su Azijci izrazito pametni i vrsni u matematici, da su žene te koje brinu o djeci, a muškarci da rade popravke u/oko kuće. Rodni stereotipi su dakle podvrsta stereotipa koji se odnose na generalizirana stajališta o tipičnim društvenim ulogama i karakteristikama muškaraca i žena (Hrnjak 2017: 60). I rodna stereotipizacija sadrži univerzalna stajališta, ali i kulturno specifična,

Rodni stereotipi često se povezuju s društvima utemeljenim na patrijarhatu, pri čemu se muškarce povezuje s karakteristikama poput snage, agresivnosti, odlučnosti, neovisnosti ili racionalnosti, dok se žene doživljavaju kao osjetljive, pasivne, pokorne ili požrtvovne. Hrnjak (2017: 61) navodi da istodobno postoje stereotipi koji naglašavaju rodne uloge muškaraca i žena, muškarci se tradicionalno povezuju s javnim sferama djelovanja, dok se žene povezuju s privatnim sferama, uključujući dom, obitelj, roditeljstvo i svakodnevni život. Na muškarce se prvenstveno gleda kao na radnike i građane, dok se na žene gleda kao na supruge i majke (ibid).

Rodni se stereotipi mogu iščitati iz frazema, ali i drugih jezičnih jedinica. Poredbeni frazemi mogu ojačati i produbiti rodne stereotipe, poticati neravnopravnost i pridonositi diskriminaciji. Oni mogu ograničavati percepciju i vrijednost pojedinaca temeljenih na njihovom spolu, odnosno rodu, te stvarati nepravedne očekivane uloge ili ponašanja.

Stereotipi povlače za sobom i pojam seksizma. Seksizam je, prema Baradi (2004: 91), diskriminacija zasnovana na predrasudi prema drugom spolu. To je praksa koja favorizira ili postavlja jedan spol iznad drugog, često na štetu žena, ali također može negativno utjecati na muškarce. Seksizam može biti prisutan u različitim oblicima i na različitim razinama društva, uključujući pojedince, institucije i kulturu općenito. Primjeri seksizma uključuju: 1) rodnu diskriminaciju, odnosno ograničavanje prava, prilika ili slobode neke osobe na temelju njezina spola; 2) rodne stereotipe koji uključuju pretpostavke ili uvjerenja o tome što bi trebalo biti "tipično" za muškarce i žene.

U ovom radu namjeravamo rodne stereotipe i seksizam proučiti kroz prizmu poredbenih frazema i konstrukcija kako bismo razumjeli kakvi su stavovi Slovenaca, Srba i Hrvata prema ženama, a kakvo je prema muškarcima. Rodni elementi su zapravo odraz izvanjezične stvarnosti tj. stereotipa te nam daju uvid u ustaljene koncepte koje govornici jezika imaju prema muškom, odnosno ženskom spolu.

2.4. RODNO OBILJEŽENI FRAZEMI

Izraz "rodna obilježenost" se u jeziku odnosi na način na koji jezik može prenositi ili odražavati rodne stereotipe, uloge i percepcije o spolu. Jezik ima snažan utjecaj na naše razmišljanje, ponašanje i shvaćanje svijeta oko nas, te često može reproducirati društvene nejednakosti.

Prema Hrnjak (2017: 71-72), rodno obilježeni frazemi imaju nekoliko varijacija na temelju rodnog elementa koji implicitno i/ili eksplicitno ukazuje na osobu muškog, odnosno ženskog spola. Ti frazemi mogu se odnositi na fizičke, emocionalne ili intelektualne karakteristike povezane s određenim spolom.

Rodni element u frazemima može biti sadržan u sastavu i/ili značenju. Npr. kod frazema *nevjerni Toma* rodni element je u sastavu, ali frazeološko značenje nije rodno ograničeno. U frazemu *gladiti bradu* sadržan je somatizam koji je tipičan za muškarce, ali se podjednako upotrebljava za referente obaju spolova. Također, postoje frazemi kod kojih se rodni element očituje isključivo u značenju frazema, ali nijedna njegova sastavnica ne ukazuje na rodnu ograničenost (npr. *glava obitelji*). Posljednji i najfrekventniji oblik rodno obilježenih frazema čine frazemi kojima u sastavu i značenju prepoznajemo rodne elemente koji upućuju na spol referenta (npr. *momak od oka*) (ibid.).

Među frazemima svih jezika možemo primijetiti postojanje frazema koji su rodno obilježeni, tj. odnose se na isključivo muškarce ili žene. Drugim riječima, u značajnom broju frazema vidljiv je način na koji se na frazeološkoj razini jezika konceptualizira rod kao društveno-kulturološka kategorija i stvara slika žene i muškarca utemeljena na ustaljenim predodžbama i stereotipima svojstvenima određenoj kulturi (Hrnjak 2021: 79). Rodno obilježeni frazemi su temeljeni na činjenici da su specifični za muški ili ženski spol, uglavnom prikazano kroz određene rodne elemente ili stereotipe na društveno-kulturološkom planu.

Rodno obilježeni frazemi se prema Barbari Kovačević (2019: 26) razvrstavaju u dvije temeljne skupine: 1) frazeme koji se svojim sastavnicama i/ili značenjem odnose isključivo na osobe jednoga spola i ne mogu se povezati s osobama suprotnog spola ili upotrijebiti za njih i 2) frazeme koji se svojim sastavnicama i/ ili značenjem mogu upotrijebiti za osobe obaju spolova. Karakteristike frazema prve skupine su često motivirane stereotipima, pri čemu se za muški rod, tj. ženski gradi specifičan pogled na koncept ženskosti/ženstvenosti (slabiji, nježniji spol), odnosno muškosti/muževnosti (jači spol), s kojim se posljedično može ustanoviti vrijednosni sustav određene zajednice o čijem se jeziku radi. Naime, koncept *muškosti* i *ženskosti* nije isto što i *muževnost*, odnosno *ženstvenost*. Naime, muškost je biološka odrednica dok je muževnost kulturalna, a koja je oblikovana i uvjetovana lokacijom i periodom u kojem se manifestira i načinom na koji ga usvajaju pojedinci i grupe (Beynon, 2002, cit. prema Beganović 2019: 5). Karakteristike rodno obilježenih frazema su: 1) upotreba rodno specifičnih izraza - koriste riječi ili izraze koji se odnose na muški ili ženski spol, ili koji prenose očekivanja i predrasude povezane s rodom; 2) usporedba s rodno uvjetovanim ulogama - često koriste rodno uvjetovane uloge kako bi opisali osobu ili situaciju. Na primjer, izraz *jaka kao muškarac* implicira da je snaga tipična za muškarce, dok se izraz *osjetljiv kao žena* sugerira da su žene osjetljivije ili emocionalno izražajnije; 3) povezanost sa stereotipima - često se povezuju s

rodno uvjetovanim stereotipima koji postoje u društvu te oni mogu ojačati i perpetuirati predrasude, očekivanja i ograničenja temeljena na spolu. Također, prema analizi Tatjane Pišković (2018) zaključuje se da su jezične rodne ideologije istovremeno zasnovane na ideologijama biologizma i evolucionizma te na ideologijama vjere, obitelji i nacije, ali i pomiješane s njima, pa ih nije moguće zasebno interpretirati.

3. ISTRAŽIVANJE

Predmet ovog istraživanja su varijabilne poredbene konstrukcije trodijelne strukture (A + B + C). U analizu su uključeni [*lijep /a kao/ko C*], [*ružan/na kao/ko C*]; [*pametan/na kao/ko C*], [*glup/a kao/ko C*] u hrvatskom jeziku, u srpskom [*lep/a kao/ko C*], [*ružan/na kao/ko C*]; [*pametan/na kao/ko C*], [*glup/a kao/ko C*] i slovenskom jeziku [*lep/a kot C*], [*grd/a kot C*]; [*pameten/na kot C*], [*neumen/a kot C*]. Odabrani su zato što smo uočili da se rodni stereotipi oslikavaju u ustaljenim konstrukcijama koje se odnose na fizički izgled (ljepota, ružnoća) i intelekt. Konstrukciju [*pametan kao/ko C*] ne smatramo frazemom jer nije konvencionalizirana, ne obrađuje se u frazeološkim rječnicima, ali se kao poredba povremeno pojavljuje u korpusima te je u odnosu antonimije ustaljenoj poredbenoj konstrukciji [*ružan kao/ko C*].

Analizom odabranih poredbenih frazema ispituju se stereotipi govornika odabranih jezika prema muškarcima i ženama. U radu analiziramo uporabu imenica za opisivanje osoba muškoga ili ženskoga spola, te učestalost uporabe određenih oblika. S obzirom na to da konstrukcije koje proučavamo nemaju status frazema, ovakav tip varijabilnih frazema poredbene strukture u radu ćemo nazivati poredbenim konstrukcijama s varijabilnom C-komponentom te ćemo ih pisati u uglatim zagradama npr. [*lijep kao/ko C*].

3.1. METODOLOGIJA

Analiza se sastoji od tri dijela: (1) leksikografska analiza, (2) korpusna analiza, (3) analiza rodne obilježenosti poredbenih konstrukcija i (4) analiza s ispitanicima. Leksikografska obrada poredbenih frazema obuhvaća prikupljanje podataka iz frazeoloških rječnika za sva tri jezika (hrvatski, slovenski, srpski) te njihovu usporedbu. U korpusnoj analizi se na temelju triju mrežnih korpusa (hrWac, slWac, srWac) za sva tri jezika dvojako analiziraju podaci četiriju poredbenih konstrukcija [*ružan/na kao/ko C*; *lijep/a kao/ko C*; *glup/a kao/ko C*; *pametan/na kao/ko C*]. Anketno istraživanje obuhvaća analizu podataka koji su dobiveni uz pomoć mrežnog anketiranja ispitanika čiji je materinski jezik hrvatski. Ti podaci obuhvaćaju korištenje određenih imenica na mjestu C-komponente za muški, odnosno ženski rod te nam daju mogućnost provjere i potvrde korpusnih podataka.

Prvo se provodi leksikografska analiza, a zatim korpusna. Korpusna analiza se dijeli na dva dijela: (1) usporedba zbroja ukupnih pojava i učestalost istih; (2) usporedba i kategorizacija imenica na mjestu C-komponente prema sljedećim kategorijama: (1) ljudi, (2) poznate osobe i likovi, (3) božanstva i nadnaravna bića, (4) biljke i životinje, (5) kulturna i prirodna baština, (6) predmeti, (7) meteorološke prirodne pojave i nebeska tijela, (8) administrativni pojmovi, (9) apstraktni pojmovi, (10) tabu/drugo. Nakon korpusne analize slijedi analiza rodne obilježenosti prikupljenih poredbenih konstrukcija iz triju mrežnih korpusa. Za kraj slijedi anketno istraživanje, odnosno analiza s ispitanicima.

3.2. LEKSIKOGRAFSKA ANALIZA

Provedena je leksikografska analiza odabranih poredbenih frazema na temelju *Hrvatsko-slavenskog rječnika poredbenih frazema*² (Fink-Arsovski et al. 2006), odnosno rječnički registriranih frazema u hrvatskom i slovenskom jeziku. Srpski jezik nije uključen u navedeni rječnik pa su podaci prikupljeni iz *Malog srpskog frazeološkog rečnika*³ (Otašević 2007). Dodatno su za hrvatski i slovenski uzeti podaci i iz *Hrvatskog frazeološkog rječnika*⁴ (Menac et al. 2014), *Rječnika hrvatskih animalističkih frazema*⁵ (Vidović Bolt et al. 2017) i *Slovar slovenskih frazemov* (Keber 2011).

U HSRPF-u frazemi su navedeni u sinonimnom nizu, stoga ih smatramo značenjskim ekvivalentima. U nekim je slučajevima riječ o ekvivalentom frazemu koji sadrži podudarne sastavnice npr. *glup kao noć/neumen kot noč*, ali i sastavnice koje su semantički bliske npr. *glup kao ponoć/neumen kot noč*.

Za konstrukciju [*glup kao C*] se za hrvatski jezik u HSRPF-u navodi osam različitih frazema koji na mjestu C-komponente sadrže imenice: *stup, ćuskija, konj, noć, panj, tele, vol, ponoć*, dok se za slovenski jezik pojavljuju četiri: *vol, tele, noč, bet*. Također, u slovenskom jeziku se koristi osim konstrukcije s pridjevom *neumen* [*neumen kot C*] i konstrukcija s pridjevom *zabit* [*zabit kot C*], ali pridjevi nisu međusobno zamjenjivi, tj. iako postoji frazem

² U daljnjem tekstu koristimo kraticu HSRPF

³ U daljnjem tekstu koristimo kraticu MSFR

⁴ U daljnjem tekstu koristimo kraticu HFR

⁵ U daljnjem tekstu koristimo kraticu RHAF

zabit kot vol, ne koristi se *neumen kot vol* i obrnuto. Tako primjeri iz rječnika za slovenski jezik glase: *neumen kot noć/tele; zabit kot vol/bet*. U HFR-u se pronalazi pet različitih frazema za [*glup kao C*]: *guzica, noć (ponoć), klada (panj), stup, konj*. U RHAF-u se pojavljuje devet imenica (*kenjac, kokoš, konj, krava, magarac, magare, majmun, tele, vol*) uz muški oblik [*glup kao C*] i jedna (*guska*) uz [*glupa kao C*], dok u Keberovom rječniku stoje dva frazema za slovenski jezik: *neumen kakor konj* i *neumen kot noć*. U srpskom rječniku se pojavljuje šest poredbenih frazema koji na mjestu C-komponente sadrže imenice: *vo, guzica, duduk, kokoš, čuskija, cepanica (klada)*.

Konstrukcija [*pametna kao/ko C*] u analiziranim rječnicima nije pronađena, stoga zaključujemo ili da nije u frazeološkom fondu analiziranih jezika ili autori rječnika nisu zabilježili takav poredbeni frazem. Korpusna analiza pokazat će razlikuju li se rječnički podaci s podacima o uporabi na temelju autentičnih tekstova.

Za konstrukciju [*ružan kao/ko C*] se u HSRPF-u navodi šest različitih hrvatskih frazema sa sastavnicama: *đavo, vrag, smrtni grijeh, strašilo, lopov*. Za slovenski se u istom rječniku pojavljuju četiri frazema sa sastavnicama: *vrag* i *hudič* (kao sinonimi), *smrtni greh, strašilo, smrt*. Ovdje se primjećuje razlika između hrvatskog i slovenskog jezika u sinonimima, naime za hrvatski primjer *ružan kao lopov* u slovenskom jeziku stoji frazem *grd kot smrt*, dok hrvatski frazem *ružan kao smrt* u rječniku nije zabilježen iako je u širokoj upotrebi. U HFR-u su frazemi sa sljedećim sastavnicama: *smrtni grijeh, lopov, noć (ponoć), akrap, pas, <sam> vrag*. U RHAF-u se navodi šest imenica (*akrap, grdobina, kornjača, majmun, pas, škarpina*) za muški oblik konstrukcije, i jedna (*raža*) za ženski [*ružna kao C*]. U srpskom rječniku stoji samo primjer *ružan kao đavo*. Za slovenski jezik se u slovenskom rječniku Kebera pojavljuju i frazemi sa sastavnicama: *čuk, hudič, smrtni greh, strašilo, parkelj*. Osim tih se pojavljuje i jedan uz žensku konstrukciju: *lepa kot nevesta*.

Za konstrukciju [*lijep kao C*] se u rječniku za hrvatski i slovenski pojavljuju tri frazema s podudarnim sastavnicama: *Apolon, san, slika*, odnosno u slovenskom *Apolon, sanje, slika*. U HFR-u se navodi samo jedan frazem: *lijep kao slika*, a u RHAF-u niti jedan. Za slovenski se u Keberovom rječniku frazema navode poredbeni frazemi s komponentama *angel, angelček, slika*. U srpskom rječniku nalazimo samo primjer *lep kao slika*.

Prema podacima iz rječnika zaključujemo da su brojčano zastupljeniji frazemi kojima se opisuje glupost (38) i ružnoća (27) u odnosu na pamet, koja nije ni zastupljena te ljepotu

(12). Što se tiče ekvivalencije, frazemi jesu u većoj mjeri podudarni iako u svakom jeziku postoji frazem koji u ostalima nema svoj potpuni ekvivalent.

U tablici 1. se nalaze podaci dobiveni iz rječnika: *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*, *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*, *Slovar slovenskih frazemov i Mali srpski frazeološki rečnik*.

Tablica 1. Podaci iz analiziranih rječnika o odabranim poredbenim frazemima.

KONST RUKCIJ A	HFR (HRV)	RHAF (HRV – ŽIV)	<i>HSRPF</i> (HRV)	<i>HSRPF</i> (SLO)	SSF (SLO)	MSFR (SRP)	UKUPN O
<i>lijep/a kao C</i>	slika	//	Apolon, san, slika	Apolon, san, slika	angel, angelček , slika ; nevesta (ž)	slika	12
<i>ružan/na kao C</i>	smrtni grijež, lopov, noć/ponoć, akrap, pas, <sam> vrag	akrap, grdobina, kornjača, majmun, pas, škarčina	đavo , vrag , smrtni grijež, strašilo, lopov	vrag/hudič , smrtni greh, strašilo, smrt	smrtni greh, čuk, hudič , strašilo	đavo	27
<i>glup/a kao C</i>	guzica, noć/ponoć, klada/panj, stup, konj	kenjac, kokoš, konj, krava, magarac, magare, majmun, tele, vol ; guska (ž)	stup, ćuskija, konj, noć, panj, tele, vol , ponoć	tele, noć, vol , bet	konj, noć	vo , guzica, duduk, kokoš, ćuskija, cepanica/klada	38

3.3. KORPUSNA ANALIZA POREDBENIH KONSTRUKCIJA

Provedeno je istraživanje poredbenih konstrukcija strukture A+B+C,: (A) je komponenta koja se uspoređuje (pridjev); (B) je poredbeni veznik; (C) je komponenta s kojom se uspoređuje (to može biti opća imenica, vlastita imenica (npr. ime i prezime) i sveze koje čine pridjev i imenicu (npr. *krezava baba*)). Analiza je provedena na temelju podataka dobivenih pretragom korpusa (hrWaC, slWaC i srWaC)⁶. Mrežni korpusi su odabrani jer su usporedivi budući da su kompilirani na isti način, a uključuju medijske tekstove i komentare čitatelja (Ljubešić 2022: 133). U skladu s Moon (2008: 20), kao ustaljene smo uzeli one konstrukcije figurativnog značenja koje se u korpusu javljaju u najmanje četiri primjera (cit. prema Parizoska 2018: 141). Podaci su dobiveni na način da se u korpusu uz pomoć CQL koda dobiju rezultati samo za muški i ženski rod određene poredbene konstrukcije. Srednji rod i množina su izbačeni iz istraživanja zbog toga što smo se htjeli fokusirati na rodne stereotipe. Također, u analizu su uključeni samo podaci koji ne obuhvaćaju pojavnice iz korpusa i ručno su izbačene, a to su: 1) poredbene koje se odnose na neživo ili živa bića (dakle, ne odnose se na muškarca ili ženu) npr. životinje, biljke, fantastična bića itd.; 2) konstrukcije sa suprotnim značenjem od poredbene konstrukcije za koju se pretraživalo (npr. *pametna kao ameba*); 3) sintagme.

Iz korpusa hrWaC za konstrukciju [*glup/a kao/ko C*] ekstrahirali smo 153 pojavnica (M 0,25 p/m; Ž 0,12 p/m), a njegov antonimni par [*pametan/na kao/ko C*] pojavljuje se u korpusu, ali znatno manje sa samo 17 pojavnica (M 0,03 p/m; Ž 0,01 p/m.). Za konstrukciju [*lijep/a kao/ko C*] se javlja 78 pojavnica (M 0,10 p/m; Ž 0,10 p/m), a za [*ružan/na kao/ko C*] 43 (M 0,04 p/m; Ž 0,03 p/m). Razlika u apsolutnom broju proizlazi iz veličine korpusa te su na temelju pojavljivanja u milijun primjeraka jezici usporedivi.

Pretraživanje slovenskog web korpusa slWaC za konstrukciju [*pametan kao/ko C*] se može provesti za pridjeve *umen* i *pameten*. Ta su dva prijevodna ekvivalenta bili polazne točke u traženju podudarne poredbene konstrukcije. Za konstrukciju [*umen kot C*] dobiven je samo jedan rezultat, stoga je taj oblik isključen iz daljnje analize dok se konstrukcija [*pameten kot C*]

⁶ U korpusnoj pretrazi koristili smo se CQL kodovima [*word="glup"*]/[*word="kao|ko"*]/[*tag="N.*n"*], uz specifične leksičke modifikacije ovisno o analiziranom jeziku i rodu. Iz pretrage su isključeni množinski oblici i srednji jer se rijetko pojavljuju, pa smatramo da njihovo uključivanje u pretragu ne bi doprinijelo analizi. U analizu su uključene obje varijante poredbenih veznika – kao i ko jer se učestalo pojavljuju u hrvatskom i srpskom.

pojavi 14 puta (M 0,03 p/m; Ž 0,01 p/m) pa je uključena u analizu. Za konstrukciju [*neumen/a kot C*] pojavljuju se 12 rezultata (M 0,02 p/m; Ž 0,01 p/m). Konstrukcija [*lep/a kot C*] pojavljuje se 46 puta (M 0,07 p/m; Ž 0,09 p/m), dok se za [*grd/a kot C*], pojavljuje 16 rezultata (M 0,02 p/m; Ž 0,02 p/m).

Pretraživanjem srpskog korpusa srWaC za konstrukciju [*glup/a kao/ko C*] pronađeno je ukupno 32 rezultata (M 0,07 p/m; Ž 0,04 p/m), a za [*pametna/na kao/ko C*] pojavljuje se ukupno samo 6 rezultata (M 0,03 p/m; Ž 0,01 p/m). U pretraživanju [*lep/a ko C*], dobiveno je 41 pojavnica (M 0,13 p/m; Ž 0,11 p/m), za razliku od njegovog antonimnog para [*ružan/na kao/ko C*] koji se u korpusu pojavljuje 11 puta (M 0,01 p/m; Ž 0,02 p/m).

3.3.1. USPOREDBA UČESTALOSTI ODABRANIH FRAZEMSKIH KONSTRUKCIJA U TRIMA JEZICIMA

U ovom poglavlju analiziramo podatke dobivene korpusnim istraživanjem. Zanima nas učestalost odabranih poredbenih konstrukcija u sva tri jezika te postoje li razlike u zastupljenosti tj. upotrebi, a zatim i razlike u zastupljenosti s obzirom na rod. Tablično će se prikazati svaka poredbena konstrukcija s brojem pojavnica na milijun, a podaci za sva tri jezika potom će se usporediti. Razlika u apsolutnom broju proizlazi iz veličine korpusa te su na temelju pojavljivanja u milijun primjeraka jezici usporedivi.

Tablica 2. Frekvencija poredbenih konstrukcija u trima južnoslavenskim jezicima u mrežnim korpusima na milijun.

KONSTRUKCIJA	HRVATSKI	SLOVENSKI	SRPSKI
<i>ružan + kao/ko + C</i>	59 (0.04 per mil.)	18 (0.02 per mil.)	9 (0.02 per mil.)
<i>ružna + kao/ko + C</i>	47 (0.03 per mil.)	17 (0.02 per mil.)	6 (0.01 per mil.)
<i>lijep + kao/ko + C</i>	134 (0.10 per mil.)	64 (0.07 per mil.)	70 (0.13 per mil.)
<i>lijepa + kao/ko + C</i>	133 (0.10 per mil.)	77 (0.09 per mil.)	61 (0.11 per mil.)
<i>glup + kao/ko + C</i>	351 (0.25 per mil.)	21 (0.02 per mil.)	37 (0.07 per mil.)
<i>glupa + kao/ko + C</i>	166 (0.12 per mil.)	12 (0.01 per mil.)	20 (0.04 per mil.)
<i>pametna + kao/ko + C</i>	42 (0.03 per mil.)	26 (0.03 per mil.)	18 (0.03 per mil.)
<i>pametna + kao/ko + C</i>	17 (0.01 per mil.)	10 (0.01 per mil.)	3 (0.01 per mil.)

* Podaci iz tablice podrazumijevaju i pojavnice koje su kasnije ručno izbačene zbog točnosti prikazivanja podataka na milijun pojava.

Na temelju podataka iz tablice lako je uočljivo da se u hrvatskom korpusu najviše pojava na milijun javlja za konstrukciju [*glup/a kao/ko C*] (M 0.25 p/m; Ž 0.12 p/m), dok se u slovenskom i srpskom jeziku najviše rezultata pojavljuje za konstrukciju [*lijep/a kao/ko C*] (slovenski M oblik PK – 0.13 p/m) (srpski Ž oblik PK – 0.11 p/m). Usporedno s time, podatak za istu konstrukciju u hrvatskom iznosi 0.10 p/m što znači da su jezici podudarni po zastupljenosti ženskog oblika konstrukcije. Također, važno je za naglasiti da se za konstrukciju [*glup/a kao/ko C*] u srpskom i slovenskom korpusu pojavljuje znatno manje rezultata nego u hrvatskom u oba oblika (srpski – M 0.07 p/m; Ž 0.04 p/m) (slovenski – M 0.02 p/m; Ž 0.01 p/m).

Najmanji broj dobivenih rezultata u hrvatskom korpusu ima konstrukcija [*pametna kao/ko C*] (0.01 p/m) te se isto može vidjeti kod slovenskog i srpskog jezika s iznimkom da su jednako zastupljene (0.01 p/m) u oba jezika dvije PK, a to je u slovenskom [*glupa kao/ko C*], a u srpskom [*ružna kao/ko C*]. Valja istaknuti da je značajna razlika između zastupljenosti PK [*ružna kao/ko C*] u srpskom i slovenskom u odnosu na hrvatski jezik u kojem ima značajno više pojava. Podatak za PK [*pametna/na kao/ko C*] se poklapa s podacima leksikografske analize koja je pokazala da konstrukcija [*pametna/na kao/ko C*] ne ulazi u frazeološki fond. Drugi dio analize uzima u obzir i rod pa su konstrukcije prikazane odvojeno, za muški i ženski oblik. Za svaki jezik i konstrukciju prikazan je broj pojava C-komponente za muški i ženski oblik te ukupan broj C-komponentata.

Podaci u tablici 3. odnose se na fizički izgled (ljepotu i ružnoću) i intelekt (pamet i glupost). Kada je riječ o fizičkom izgledu, više je konstrukcija u ženskom obliku. Ljepota se u slovenskom češće povezuje sa ženama tj. konstrukcije kojima se opisuje ljepota u većoj se mjeri odnose na ženu kao referenta, dok je u hrvatskom u potpunosti jednaka zastupljenost za oba roda, a u srpskom je toliko mala razlika (cca 7 %) da nije relevantna. Kod ružnoće primjećujemo da je u sva tri jezika konstrukcija gotovo jednako zastupljena u oba roda. Pamet se, suprotno ljepoti, u sva tri jezika više veže uz muškarce. Istu situaciju primjećujemo i s gluposti, ali tu prednjači hrvatski jezik jer bilježimo puno više pojava za muški oblik konstrukcije u odnosu na slovenski i srpski.

Tablica 3. Usporedba broja pojava poredbenih konstrukcija s obzirom na rod.

	HRVATSKI JEZIK	SLOVENSKI JEZIK	SRPSKI JEZIK
BROJ POJAVNICA S OBZIROM NA ROD			
<i>lijep + kao/ko + C</i>	39 (50 %)	14 (30,4 %)	22 (53,7 %)
<i>lijepa + kao/ko + C</i>	39 (50 %)	32 (69,6 %)	19 (46,3 %)
ukupno	78	46	41
<i>ružan + kao/ko + C</i>	22 (51,2 %)	9 (56,3 %)	6 (54,5 %)
<i>ružna + kao/ko + C</i>	21 (48,8 %)	7 (43,7 %)	5 (45,5 %)
ukupno	43	16	11
<i>pametn + kao/ko + C</i>	10 (62,5 %)	11 (78,6 %)	5 (83,3 %)
<i>pametna + kao/ko + C</i>	6 (37,5 %)	3 (21,4 %)	1 (16,7 %)
ukupno	16	14	6
<i>glup + kao/ko + C</i>	107 (69,9 %)	7 (58,3 %)	19 (59,4 %)
<i>glupa + kao/ko + C</i>	46 (30,1 %)	5 (41,7 %)	13 (40,6 %)
ukupno	153	12	32

3.3.2. ANALIZA UČESTALOSTI RAZLIČITIH IMENSKIH SASTAVNICA NA MJESTU C-KOMPONENTE U FRAZEMSKIM KONSTRUKCIJAMA

U ovoj analizi nas zanima koje se imenske sastavnice javljaju na mjestu C-komponente, koja je učestalost njihova pojavljivanja u analiziranim korpusima tj. jezicima i, na kraju, koje su sličnosti i razlike između zastupljenih jezika.

Podaci će biti tablično prikazani na način da se u prvom stupcu navodi oblik poredbene konstrukcije, zatim se u drugom stupcu nalaze podaci o ukupnom broju pojava. Ova analiza ne podrazumijeva pojavnice koje su ručno izbačene.

Tri najfrekventnije imenice u funkciji komponente C podrazumijevaju tri imenice (pojavnice/različnice) s najvećom frekvencijom, poredane od najveće prema najmanjoj za određenu konstrukciju i rod.

Budući da korpus navodi više varijanata u zapisu (npr. za muški spolni organ nalazimo varijante *kurac*, *qrz*, *kuratz*, *qurac*, *qrac*, *ku.rac*, *hurac* itd.) u tablici je naveden najčešći, a na ostale varijante osvrnut ćemo se u daljnjoj analizi.

Također, u ovom dijelu rada će se analizirati samo učestalost pojavljivanja sastavnica na mjestu C-komponente, a zatim ćemo se kasnije u radu osvrnuti na rodne stereotipe, odnosno rodnu obilježenost tih istih sastavnica.

3.3.2.1. KORPUSNA ANALIZA UČESTALOSTI C-KOMPONENTI U ODABRANIM POREDBENIM KONSTRUKCIJAMA U HRVATSKOM JEZIKU

U ovom dijelu analiziramo podatke, dobivene pretragom mrežnog korpusa hrWaC, o imenicama koje se pojavljuju na mjestu C-komponente u odabranim poredbenim konstrukcijama, s obzirom na njihovu učestalost te zastupljenost u muškim i ženskim oblicima.

Glup/a + kao/ko + C

*[word="glup"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]*

*[word="glupa"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]*

Prema rezultatima dobivenim pretragom hrWaC-a, za konstrukciju [*glup kao/ko C*] dobiveno je 107 rezultata dok je za ženski oblik [*glupa kao/ko C*] dobiveno 46 rezultata. Dakle, muški se oblik koristi dvostruko više puta od ženskog. Za oba roda najčešća imenica na mjestu C-komponente je *kurac*. Također, za oba roda riječ *stup* je zastupljen u tri najučestalije imenice, ali je u muškom rodu druga najčešća pojavnica, dok je u ženskom obliku konstrukcije imenica *noć* druga imenica po učestalosti. Nadovezujući se na to, iako je u ženskom rodu riječ *noć* druga najčešće korištena imenica, u muškom obliku konstrukcije ta ista imenica dolazi tek na peto mjesto učestalosti. Suprotno tome, riječ *top* koja se pojavljuje čak 20 puta za muški oblik, za ženski se pojavljuje samo 5 puta.

Pametana + kao/ko + C

*[word="pametana"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]*

*[word="pametna"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]*

Prema rezultatima dobivenim pretragom hrWaC, za konstrukciju [*pametana/a kao/ko C*] pronađeno je 16 pojavnica. Također, valja naglasiti da se za oba roda svaki pojedini oblik s različitom imenicom pojavljuje samo jednom pa ne možemo istaknuti dominantnu sastavnicu.

Tablica 4. Podaci o imenicama na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*glup/a + kao/ko + C*] i [*pametna/na + kao/ko + C*].

Konstrukcija [A + B + C]	Ukupno pojava	Tri najfrekventnije imenice u funkciji C-komponente
<i>glup + kao/ko + C</i>	107	kurac, stup, top.
<i>glupa + kao/ko + C</i>	46	kurac, noć, stup.
<i>pametna + kao/ko + C</i>	10	Svaka pojava (različnica) pojavljuje se jednom (1).
<i>pametna + kao/ko + C</i>	6	Svaka pojava (različnica) pojavljuje se jednom (1).

Ružan/na + kao/ko + C

[word="ružan"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]

[word="ružna"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]

Prema rezultatima dobivenim pretragom hrWaC-a konstrukcije [*ružan kao/ko C*] dobiveno je 22 rezultata, dok se njegov ženski oblik [*ružna kao/ko C*] pojavljuje 21 rezultat. Tri najfrekventnije imenice na mjestu C-komponente u oba roda su *pas* i *lopov*. Ovdje je zanimljivo istaknuti da se i za žene i za muškarce podjednako koriste imenice muškoga roda. Za muški oblik se također u tri najčešće imenice pojavljuje i imenica *porez* koja se ne pojavljuje u niti jednom drugom jeziku osim hrvatskom.

Lijep/a + kao/ko + C

[word="lijep"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]

[word="lijepa"][word="ko|kao"][tag="N.*n"]

Za muški i ženski oblik konstrukcije [*lijep/a kao/ko C*] dobiveno je 39 rezultata. Analiza C-komponenti pokazuje da se samo imenica *slika* pojavljuje u muškom i ženskom obliku konstrukcije [*lijep/a kao/ko slika*]. Imenica *slika* ujedno je i najfrekventnija na mjestu imenske komponente konstrukcije [*lijep/a kao/ko C*]. Sljedeće dvije imenice po učestalosti za muški i ženski oblik konstrukcije (prema učestalosti C-komponente) su različite, za muški oblik su to imenice *Apolon*, *maneken* i *cvijet*, a za ženski su *boginja* i *mjesec*.

Tablica 5. Podaci o imenicama na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*ružan/a + kao/ko + C*] i [*lijep/na + kao/ko + C*].

Konstrukcija [A + B + C]	Ukupno pojava	Tri najfrekventnije imenice u funkciji C-komponente
<i>ružan + kao/ko + C</i>	22	pas, lopov, porez.
<i>ružna + kao/ko + C</i>	21	lopov, vrag, pas.
<i>lijep + kao/ko + C</i>	39	slika, Apolon, maneken /cvijet.
<i>lijepa + kao/ko + C</i>	39	slika, boginja, mjesec.

3.3.2.2. KORPUSNA ANALIZA UČESTALOSTI C-KOMPONENTI U ODABRANIM POREDBENIM KONSTRUKCIJAMA U SLOVENSKOM JEZIKU

U ovom dijelu analiziramo podatke, dobivene pretragom mrežnog korpusa slWaC, o imenicama koje se pojavljuju na mjestu C-komponente u odabranim poredbenim konstrukcijama, s obzirom na njihovu učestalost te zastupljenost u muškim i ženskim oblicima.

Neumen/a + kot + C

*[word="neumen"][word="kot"][tag="S.*i"]*

*[word="neumna"][word="kot"][tag="S.*i"]*

Prema rezultatima iz korpusa, za konstrukciju [*neumen/a kot C*] je, u usporedbi s drugim jezicima, dobiveno vrlo malo rezultata. Muški oblik pojavljuje se 7 puta, a ženski oblik 5. Za oba roda je najfrekventnija imenica *noč*. S obzirom da se ostale imenice na mjestu C-komponente javljaju samo jedanput riječ je o izoliranim konstrukcijama koje ne uključujemo u analizu.

Umen/a + kot + C; Pameten/na + kot + C

*[word="pameten"][word="kot"][tag="S.*i"]*

*[word="pametna"][word="kot"][tag="S.*i"]*

Za konstrukciju [*umen kot C*] nismo dobili relevantne podatke. Zbog toga je donesena odluka da ga zamijenimo sinonimom, tj. pridjevom *pameten* za koji je dobiveno ukupno 14 rezultata, od čega je 11 konstrukcija u muškom obliku, a u ženskom samo 3. Za konstrukciju u muškom rodu [*pameten kot C*] ispostavilo se da su najčešće imenice na mjestu C-komponente *strela* i *Einstein*, dok za ženski oblik ne možemo izdvojiti zbog toga što se sve komponente pojavljuju jednak broj puta (1).

Tablica 6. Podaci o imenicama na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*neumen/a + kot + C*], [*umena/a + kot + C*], [*pameten/na + kot + C*].

Konstrukcija [A + B + C]	Ukupno pojava	Tri najfrekventnije imenice u funkciji C- komponente
<i>neumen + kot + C</i>	7	noć; ostatak imenica jednake je frekvencije (1).
<i>neumena + kot + C</i>	5	noć; ostatak imenica jednake je frekvencije (1).
<i>pameten + kot + C</i>	11	strela/Einstein, bog.
<i>pametna + kot + C</i>	3	Svaka pojava (različnica) pojavljuje se jednom (1).

Grd/a + kot + C

[word="grd"][word="kot"][tag="S.*i"]

[word="grda"][word="kot"][tag="S.*i"]

Za konstrukciju [*grd/a kot C*] ukupan zbroj pojava imenica na mjestu C-komponente za muški oblik je 9, a za ženski 7. Također, uočeno je da je na prvom mjestu prema učestalosti u obje konstrukcije stoji imenica *smrt*. Jedina razlika je u tome što bilježimo više primjera s tom imenicom za ženski oblik. Zadnja imenica po učestalosti je za muški oblik *lopov*, a za ženski *noć*. Sve ostale pojavnice u oba rodna oblika su jednake frekvencije (1).

Lep/a + kot + C

Za konstrukciju [*lep/a kot C*] za muški oblik je dobiveno 14 rezultata, a za ženski čak 32. Budući da se više rezultata pojavilo za žensku konstrukciju, to se smatra rodnom obilježenošću. S obzirom na mali broj rezultata i one konstrukcije koje su učestalije zapravo su zastupljene manjim brojem pojava. Očekivano, imenica *Apolon* je najčešća u obliku za muški rod, a za ženski oblik je na prvom mjestu *slika*. Ista se imenica javlja i u muškom obliku, kao druga po frekvenciji, dok je za ženski oblik druga imenica *angel*. Treće mjesto prema

frekventnosti za ženski oblik konstrukcije dijele tri imenice, *boginja*, *sonce* i *vrtnica*⁷, dok u muškom stoji imenica *zvezda*.

Tablica 7. Podaci o imenicama na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*grd/a* + *kot* + *C*] i [*lep/a* + *kot* + *C*]

Konstrukcija [A + B + C]	Ukupno pojavnica	Tri najfrekventnije imenice u funkciji C-komponente
<i>grd</i> + <i>kot</i> + <i>C</i>	9	smrt, greh, lopov.
<i>grda</i> + <i>kot</i> + <i>C</i>	7	smrt, greh, noć.
<i>lep</i> + <i>kot</i> + <i>C</i>	14	Apolon, slika, zvezda.
<i>lepa</i> + <i>kot</i> + <i>C</i>	32	slika, angel, boginja/sonce/vrtnica.

⁷ Ruža.

3.3.2.3. KORPUSNA ANALIZA UČESTALOSTI C-KOMPONENTI U ODABRANIM POREDBENIM KONSTRUKCIJAMA U SRPSKOM JEZIKU

U ovom dijelu analiziramo podatke, dobivene pretragom mrežnog korpusa srWaC, o imenicama koje se pojavljuju na mjestu C-komponente u odabranim poredbenim konstrukcijama, s obzirom na njihovu učestalost te zastupljenost u muškim i ženskim oblicima.

Glup/a + kao/ko + C

`[word="glup"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]`

`[word="glupa"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]`

Za konstrukciju [*glup/a kao/ko C*] za muški oblik je dobiveno 19 rezultata, a za ženski 13. Za konstrukciju u muškom obliku najfrekventnija imenica je *kurac*, dok je za ženski *noč*. Za muški oblik je druga najčešća imenica *konj*, a treća *točak*, dok su u ženskom sve ostale imenice jednake frekvencije (1).

Pametna/na + kao/ko + C

`[word="pametna"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]`

`[word="pametna"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]`

Za konstrukciju [*pametna/a kao/ko C*] dobiven je mali broj pojavnica (6). Za konstrukciju u muškom rodu dobiveno je samo 5 pojavnica, dok se za ženski pojavljuje samo jedna (*pcelica*). Iako su pojavnice jednako zastupljene u oba oblika, u muškom obliku su četiri imenice od pet slavne osobe: *Tito*, *Suvorov*, *Stiven Hoking*, *Arhimed*. Razlog odabira ovih nekih slavni osoba nije poznat te vjerojatno ovisi o perspektivi i stajalištu pojedinca, ali i o kontekstu. Možemo pretpostaviti da je *Tito* izabran zbog svoje političke spretnosti i međunarodnog utjecaja, dok je *Suvorov* zbog njegove reputacije kao vojnog genija i izvanrednog strateškog uma. *Arhimed* i *Hoking* (eng. *Hawking*) zapravo prikazuju drugačiju vrstu pameti, odnosno izabrani su zbog svojih intelektualnih doprinosa i genijalnosti. Zadnja imenica je kulturno specifična: *Slovenac*. Na temelju toga možemo pretpostaviti da Srbi smatraju Slovence pametnima dovoljno da ih koriste kao primjer za prikazivanje nečije pameti.

Tablica 8. Podaci o imenicama na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*glup/a + kao/ko + C*] i [*pametna/na + kao/ko + C*]

Konstrukcija [A + B + C]	Ukupno pojava	Tri najfrekventnije imenice u funkciji C-komponente
<i>glup + kao/ko + C</i>	19	kurac, konj, točak.
<i>glupa + kao/ko + C</i>	13	noć; ostatak imenica jednake je frekvencije (1).
<i>pametna + kao/ko + C</i>	5	Svaka pojava (različnica) pojavljuje se jednom (1).
<i>pametna + kao/ko + C</i>	1	Svaka pojava (različnica) pojavljuje se jednom (1).

Ružan/na + kao/ko + C

[word="ružan"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

[word="ružan"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

Za konstrukciju [*ružan/na kao/ko C*] u muškom obliku bilježimo 6 rezultata, a u ženskom obliku 5 rezultata. Najfrekventnije imenice u muškom obliku konstrukcije su imenica *lopov* i *greh*, a ostale se imenice pojavljuju samo jednom. U ženskom obliku konstrukcije sve imenice na mjestu C-komponente pojavljuju se jednak broj puta (1).

Lep/a + kao/ko + C

[word="lep"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

[word="lepa"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

Za konstrukciju [*lep/a kao/ko C*], za muški oblik dobili smo 22 rezultata, a za ženski 19. Najfrekventnija imenica za oba roda je *lutka*, potom po učestalosti slijedi *slika* te *Bog* za muški, a *boginja* za ženski oblik.

Tablica 9. Podaci o imenicama na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*ružan/na + kao/ko + C*] i [*lep/a + kao/ko + C*]

Konstrukcija [A + B + C]	Ukupno pojava	Tri najfrekventnije imenice u funkciji komponente C
<i>ružan + kao/ko + C</i>	6	lopov/greh; ostatak imenica jednake je frekvencije (1).
<i>ružna + kao/ko + C</i>	5	Svaka pojava (različnica) pojavljuje se jednom (1).
<i>lep + kao/ko + C</i>	22	lutka, slika/Bog.
<i>lepa + kao/ko + C</i>	19	lutka, slika, boginja.

3.3.3. KATEGORIZACIJA IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE

U ovom dijelu analize, na temelju dobivenih podataka iz triju korpusa (hrWaC, slWaC, srWaC) za tri južnoslavenska jezika (hrvatski, slovenski i srpski), iznosi se semantička klasifikacija imenica koje se nalaze na mjestu C-komponente analiziranih poredbenih konstrukcija. Kategorijalna podjela preuzeta je od Karlić i Tušek (2022) uz mjestimične izmjene kako bi odgovarala prirodi analize (umjesto kategorije *igračke* kategorija *predmeti*; umjesto kategorije *predmeti umjetničke vrijednosti, proizvodi kulture* je kategorija *kulturna i prirodna baština*). Promjena je donesena zbog veće zastupljenosti općih predmeta od samih igračaka te nije imalo smisla ostaviti kategoriju s tek nekoliko pojava (za svaki jezik). Kategorije prema kojima su podaci bili razvrstani su sljedeće:

1. ljudi
2. poznate osobe i likovi
3. božanstva i nadnaravna bića
4. biljke i životinje
5. kulturna i prirodna baština
6. predmeti
7. meteorološke prirodne pojave, nebeska tijela
8. administrativni pojmovi
9. apstraktni pojmovi
10. tabu/drugo

Kategorizacija nam omogućuje uvid u to koji se semantički tip imenica može pojaviti na mjestu C-komponente i zapravo nam govori o tome da varijabilnost C-komponente poredbene konstrukcije nije slobodna nego se ostvaruje u okviru nekoliko imenskih kategorija.

Prva kategorija *ljudi* uključuje imenice koje označavaju profesije (npr. *vozač*), biološke i društvene uloge (npr. *mama*), etnike (npr. *Bosanac, Japanac*), te imenice koje su specifične za kulturu određene države (npr. *esdepeovac*).

Drugoj kategoriji pripadaju *poznate osobe i likovi*. Ta kategorija je odvojena od prve iz razloga što su poznate osobe i likovi iz priča vrlo često rezultat specifične kulture i popularnosti određenih umjetničkih djela, medija, glazbe i slično. Tako je na primjer u hrvatskom jeziku

lijepa kao Seve, a u srpskom *lepa ko Lepa Brena*. Također, u srpskom i hrvatskom postoji frazemska konstrukcija *pametan kao Einstein* (srp. *pametan ko Ajnštajn*).

Sljedeća kategorija je *božanstva i nadnaravna bića* koja obuhvaća božanstva iz dominantnih svjetskih religija, danas i povijesno (npr. *Afrodita, Bog*), nadnaravna bića s naglašenim fantastičnim osobnostima (npr. *vila*).

Kategorija *biljke i životinje* obuhvaća uglavnom biljke i cvijeće koje ljudi vežu uz pojam ljepote (npr. *lijepa kao orhideja*), dok su životinje najčešće korištene u svrhu prikazivanja ružnoće (npr. *ružan kao pas*).

Kategorija *kulturna i prirodna baština* obuhvaća sve što je (1) nastalo ljudskom rukom, nepomično je ili djelomično pomično (npr. *statua, stup, beton*), te (2) predmeti koji se mogu naći u prirodi, a nisu nastali ljudskom rukom (npr. *kamen*).

Predmeti kao kategorija razlikuju se od prethodne jer obuhvaćaju samo predmete napravljene ljudskim uplitanjem te su u potpunosti ili djelomično prijenosni odnosno pomični (npr. *čajanka, čekić*).

Kategorija *meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela* obuhvaća imenice koje pronalazimo u poredbenim konstrukcijama triju analiziranih jezika. Imenica *noć* se pojavljuje u sva tri jezika u strukturi frazema [*ružan/na + kao + C*].

Administrativni pojmovi kategorija su koje je vezana za određene ekonomske situacije ili pojmove „koji se dovode u vezu s egzistencijalnom ili ekonomskom ugrozom pojedinca” (Karlić i Tušek 2022: 102) npr. *ružan kao porez*.

Kategorija *apstraktni pojmovi* obuhvaćaju nematerijalne pojmove, odnosno nešto što nije osjetilno dostupno, poput *griješ* i *ljubav*.

Zadnja kategorija je *tabu/drugo* koja uključuje imenice koje uglavnom označavaju određene kulturne tabue, vrlo često vezane za seksualnost, smrt i dijelove tijela vezane za spolnost i probavu (npr. *kurac, smrt*). *Drugo* obuhvaća razne imenice koje se ne mogu svrstati u ostale kategorije te su neuobičajene u okviru poredbenih konstrukcija (npr. *reklama*).

Važno je za naglasiti da se u pregledu imenica koje se nalaze na mjestu C-komponente varijante zapisivanja riječi poput *kurac* i *grac* smatraju samo različitim varijantama zapisa (različnice), tj. radi se o istoj riječi jer se odnosi na isti pojam. Pretpostavljamo da je riječ o

autorskoj cenzuri ili stilu pisanja s obzirom na to da je riječ vulgarizam. Razlike u zapisu *noć* i *noc* ili *točak* i *tocak* smatramo nenamjerno alteriranim zapisima (kao posljedica nepažnje, nedostatka tipkovnice s dijakritičkim znakovima) ili rezultatom navike, no ponovno ih tretiramo kao iste riječi.

3.3.3.1. ANALIZA PODATAKA HRVATSKOG KORPUSA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE

Ovaj dio rada je posvećen analizi podataka iz hrvatskog korpusa s obzirom na kategorizaciju imenica na mjestu C-komponente. Drugim riječima, imenice iz korpusa se ovdje raspodjeljuju prema tome uz koju konstrukciju i u koju kategoriju pripadaju.

U sljedećim tablicama prikazat će se podjela na temelju antonimnih rodnih parova konstrukcija sva tri jezika koje smo pretraživali u korpusima te će se njihove pojavnice prikazati kroz navedene kategorije kao zbroj ukupnih pojavnica i zbroj različitih pojavnica. U stupcu ukupnih pojavnica će osim ukupnog broja u zagradama biti naznačeno koliko je pojavnica u muškom odnosno ženskom obliku. U stupcu s različnicama će biti samo ukupan broj i primjeri iz oba roda te ako se jedna pojavnica pojavljuje i u jednom i u drugom rodu zapisivati će se samo jednom (ukoliko za kategoriju ima više od dvadeset pojavnica, utoliko će se napisati samo prvih dvadeset). Nakon svake tablice se detaljnije analiziraju podaci određenih kategorija kako za muški, tako i za ženski rod te se podaci uspoređuju.

Glup/a + kao/ko + C

Najzastupljenija kategorija za muški i ženski rod koja se javlja u konstrukciji [*glup/a + kao + C*] je *biljke i životinje*. Razliku između rodova uočavamo pri odabiru imenice na mjestu C-komponente. Za muški rod je najfrekventnija imenica *konj*, a za ženski rod *kokoš*. Osim što je riječ o imenicama koje svojim gramatičkim rodom odgovaraju referentima na koje se odnosi poredbeni konstrukcija, smatramo da se učestalo pojavljuju jer ih se smatra neinteligentnima i uz njih se veže niz asocijacija. Budući da se uz konja veže fizički rad, pripisuje mu se manjak intelekta.

Prema Vidović-Bolt (2021: 496), ljudi životinjama dodjeljuju različita negativna obilježja što rezultira negativno konotiranim, pejorativnim ili deprecijativnim frazemima koje se nerijetko odnose na čovjeka i obezvrjeđuju životinju naglašavanjem njezinih negativnih osobina (ponekad realnih, uglavnom izmišljenih). To se odnosi na životinje koje vrše funkcije za koje nije potreban gotovo nikakav intelektualni angažman (nesu jaja, obavljaju teške fizičke poslove i sl.). Tako na primjer za muški rod, osim riječi *konj* su često korištene riječi poput *tovar*, *panj* i *majmun*. Nekoliko imenica se pojavljuje i u ženskom obliku, a to su *tele*, *pas*, *tikva*, *magarac* pa čak i *panj*.

Sljedeće kategorije koje se javljaju uz ovu konstrukciju su *predmeti* (30) i *tabu/drugo* (33). Smatramo da su visokofrekventne jer se ljudska glupost vrlo često veže za tupe, čvrste ili drven predmete te za vulgarne riječi, poput *kurac*, koje su zapravo do neke granice izgubile svoje značenje, odnosno kada se koristi poredba *glup kao kurac* vulgarizam ovdje funkcionira kao intenzifikator. Zastupljenost kategorije predmeta možemo pripisati tome da se tupi, čvrsti predmeti povezuju sa sirovom snagom više nego s inteligencijom. Također, za ljude koji su neinteligentni smatra se da koriste pristup grube sile rješavanju problema, poput korištenja čekića da sve poprave umjesto primjene analitičkog razmišljanja i pažljivog planiranja. Za tvrde predmete i materijale poput kamena ili drva možemo ustvrditi da im nedostaje živost i dinamičnost, a uz pasivnost se povezuje i glupost. Međutim, razlog za to ne može se generalizirati i zahtijeva duboku analizu kulturnog i povijesnog konteksta.

Osim gore navedenih imenica u kategoriji *ljudi* i *poznate osobe i likovi*, nalazimo imenice koje označavaju pojedince i etnike koji su vrlo često kulturno specifični (*Bosanac*, *esdepeovac*, *Srna*, *Srbini*). Od te četiri imenice, možemo pretpostaviti da je imenica *Bosanac* rodno obilježena s obzirom da se nekoliko puta pojavljuje za muški oblik PK, dok se za ženski ne pojavljuje uopće. Osim što je rodno obilježena, dobar je primjer stereotipa koji uglavnom koriste drugi balkanski narodi, uglavnom narodi bivše Jugoslavije.

Pametana + kao + C

Najzastupljenija kategorija imenica koja se pojavljuje na mjestu C-komponente konstrukcije [*pametana kao C*] je *poznate osobe i likovi*. Uočavamo da se na mjestu C-komponente ženskog oblika koriste neke slavne osobe muškoga spola (*fizičari Einstein* i *Hawking*), ali i ženskog poput *Marie Curie* (kemičarka, fizičarka, nobelovka) i *Šeherezada* (lik iz 1001 noći poznat po svojoj lukavosti). Takvi se tipovi imenica ne nalaze u muškim oblicima.

Tablica 10. Kategorizacija imenica na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*glup/a + kao/ko + C*] [*pametna/na + kao/ko + C*]

	<i>glup/a + kao/ko + C</i>		<i>pametna/na + kao/ko + C</i>	
	Ukupno pojava pojavnica	Ukupno različitih pojava pojavnica	Ukupno pojava pojavnica	Ukupno različitih pojava pojavnica
ljudi	13 (11 M; 2 Ž)	12 (<i>Bosanac, čovjek, državnik, esdepeovac, gospodar, bosanac, klinac, slikar, srbin, žena, policajac, sobarica</i>)	//	//
poznate osobe i likovi	4 (M)	4 (<i>Barbika, Paris Hilton, Renato Baretić, Srna</i>)	9 (6 M; 3 Ž)	9 (<i>einstein, Einstein, Griottica, Hawking, Ivanic, Šuker, Tito, Curie, Ajnštajn</i>)
božanstva i nadnaravna bića	//	//	1 (M)	1 (<i>Isus</i>)
biljke i životinje	41 (29 M; 12 Ž)	36 (<i>foka, govedo, kokoš, konj, mazga, pas, tele, tikva, tuka, bukva, deva, dren, guska, jarac, magare, majmun, oposum, vol, žaba, som</i>)	3 (2 M; 1 Ž)	3 (<i>slon, vol, pcelica</i>)
kulturna i prirodna baština	19 (12 M; 7 Ž)	12 (<i>asfalt, kamen, panj, stijena, stup, tenk, top</i>)	//	//

predmeti	30 (20 M; 10 Ž)	22 (<i>cupcsija, cuskija, čajanka na Kaspijskom jezeru, daska, kotač, lavor, letva, matun, metak, motika, opanak, pendrek, pepeljara, radijator, tava, točak, tocak, cep, čekić, ćup</i>)	1 (M)	1 (<i>knjiga</i>)
meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela	11 (5 M; 6 Ž)	5 (<i>noć, noc, ponoć, ponoc, zora</i>)	//	//
administrativni pojmovi	//	//	//	//
apstraktni pojmovi	2 (1 M; 1 Ž)	2 (<i>pojava, kajanje</i>)	//	//
tabu/drugo	33 (25 M; 8 Ž)	23 (<i>dupe, gov, hurac, kita, ku.ac, ku.rac, kuac, kurac, kuratz, kurva, noga, organ, penis, pimpek, popov kurac, qrac, qratz, qurac, quratz, trokurac</i>)	2 (Ž)	2 (<i>Google, glava</i>)
Ukupno	153 (107 M; 46 Ž)	127	16 (10 M; 6 Ž)	16

Ružan/a + kao/ko + C

Najzastupljenija kategorija konstrukcije [*ružan/na kao/ko C*] u oba roda je *biljke i životinje*. U oba se roda pojavljuje imenica *pas*, dok se dodatno u muškom obliku konstrukcije pojavljuju imenice muškog roda (npr. *majmun, štakor*), a u ženskom imenice i muškog i ženskog roda (npr. *koza, svinja*). Također, za ovaj oblik se koriste i neke imenice koje su kulturno specifične za južnoslavensko govorno područje (*švabo, Alka Vuica*).

U kategoriji *administrativnih pojmova*, iako nije česta, nalazimo imenice *porez* i *poziv u vojsku*.

Lijep/a + kao/ko + C

Najzastupljenija kategorija za konstrukciju [*lijep kao/ko C*] je kategorija *poznate osobe i likovi*, dok za ženski oblik konstrukcije na mjestu najfrekventnije kategorije stoje *božanstva i nadnaravna bića* i *meteorološke, prirodne, pojave, nebeska tijela*. Od slavni osoba koje se pojavljuju za muški rod, neke su specifične za balkansko govorno područje, poput *Duka Čaić, Nadan Vidošević, Alija Izetbegović*⁸. Iako u većini slučajeva imamo podudaranje roda, zabilježili smo primjer u kojima se koristi imenica suprotnog spola (*lijep kao Elena Dementieva*⁹). Slično tome, kategorija *ljudi* sadrži također neke imenice specifične za balkansko govorno područje, u čijoj su podlozi stereotipi. *Splićanka* se u konstrukcijama javlja jer je uvriježeno mišljenje da su Splićanke lijepe. Isti je razlog pojave komponenata *Španjolka* i *Venecijanka*.

⁸ Đuka Čaić – hrvatski pjevač; Nadan Vidošević – hrvatski političar; Alija Izetbegović – bivši predsjednik Predsjedništva Bosne i Hercegovine.

⁹ Umirovljena tenisačica.

Tablica 11. Kategorizacija imenica na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*ružan/a + kao/ko + C*] i [*lijep/ + kao/ko + C*]

	<i>ružan/a + kao/ko + C</i>		<i>lijep/ + kao/ko + C</i>	
	Ukupno pojava pojavnica	Ukupno različitih pojava pojavnica	Ukupno pojava pojavnica	Ukupno različitih pojava pojavnica
ljudi	5 (4 M; 1 Ž)	3 (<i>lopov, majka, švabo</i>)	12 (7 M; 5 Ž)	12 (<i>cura, curica, dječčić, glumac, maneken, princ, vitez, princeza, Splićanka, sponzoruša, Španjolka, Venecijanka</i>)
poznate osobe i likovi	5 (4 M; 1 Ž)	5 (<i>Alka Vuica, ET, Gargamel, Qasimodo, Schopenhauer</i>)	16 (12 M; 4 Ž)	16 (<i>Barbika, dej.lou, Michelle Pfeiffer, Pepeljuga, Alija Izetbegović, Brad Pitt, Clloney, Dmeantieva, Đuka Čaić, Franjo, Goebbels, Nadan Vidošević, Nasser, Ramon Novaro, Zuzul, Žužul</i>)
božanstva i nadnaravna bića	6 (2 M; 4 Ž)	4 (<i>svemirac, vrag, aždaja, vještica</i>)	12 (5 M; 7 Ž)	11 (<i>anđeo, Apolon, apolon, Bog, bog, Afrodita, anđelak, boginja, božica, Buda, vila</i>)
biljke i životinje	12 (6 M; 6 Ž)	9 (<i>konj, majmun, pas, svizac, štakor, konjina, koza, križanac, svinja</i>)	9 (4 M; 5 Ž)	7 (<i>cvijet, cvjet, mamut, kamelija, konj, paunica, ruža</i>)
kulturna i prirodna baština	//	//	//	//
predmeti	//	//	12 (6 M; 6 Ž)	7 (<i>ikona, lutka, lutkica, slika, tofu, kolačić, sličica</i>)

meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela	6 (2 M; 4 Ž)	2 (<i>noć, ponoć</i>)	9 (2 M; 7 Ž)	8 (<i>dan, duga, mjesec, Mjesec, noć, sunce, zora, zvijezda</i>)
administrativni pojmovi	3 (2 M; 1 Ž)	2 (<i>porez, poziv u vojsku</i>)	//	//
apstraktni pojmovi	1 (Ž)	1 (<i>smrt</i>)	8 (3 M; 4 Ž)	5 (<i>bajka, grijeh, pojava, san, upis</i>)
tabu/drugo	5 (2 M; 3 Ž)	4 (<i>grob, kurac, drek, wc-e</i>)	1 (Ž)	1 (<i>pička</i>)
Ukupno	43 (22 M; 21 Ž)	30	78 (39 M; 39 Ž)	67

3.3.3.2. ANALIZA PODATAKA SLOVENSKEG KORPUSA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE

Neumen/a + kot + C

Najčešća kategorija za konstrukciju u muškom rodu [*neumen/na kot C*] je kategorija *ljudi* koja ne bilježi mnogo pojavnica (4) i sve se pojavljuju samo u muškom obliku.

U ženskom obliku konstrukcije, C-komponentu čine većinskim dijelom imenice iz kategorije *biljke i životinje*, odnosno od pet imenica, tri su životinje (*sova, kura*¹⁰, *koza*) i još jedna se pojavljuje uz muški oblik konstrukcije, *trot*¹¹. Zanimljivo je da se *sova*, koju (barem u hrvatskom) inače povezujemo s pameti, mudrosti i sličnim asocijacijama (a tako su i prikazane u basnama), u slovenskom veže uz glupost. Uz ostale se životinje i u hrvatskom veže manjak intelekta.

Zanimljivo je istaknuti da se u ovoj konstrukciji samo za ženski rod pojavljuje imenica iz kategorije *predmeta (čep)*. Na temelju toga ne možemo sa sigurnošću zaključiti, ali možemo pretpostaviti da se u slovenskom jeziku glupost ne mjeri predmetima.

Pameten/a + kot + C

Najčešća kategorija za muški oblik konstrukcije [*pameten/na + kot + C*] je kategorija *poznate osobe i likovi*. Međutim, za ženski oblik se ni jedna kategorija ne ističe jer su sve pojavnice zabilježene samo jedanput. Pamet se u slovenskom jeziku najviše veže za slavne osobe (fizičar *Einstein*), ali se pojavljuje i imenica *Švarci* koja se referencira na Schwarzeneggera koji je poznat po svojim ulogama u raznim filmovima, ali i svojoj karijeri u bodybuildingu. Osim ovoga, u slovenskom je uočen pojam koji nije zabilježen niti u hrvatskom niti srpskom jeziku, a to je *strela* (hrv. *munja*) zbog čega se može zaključiti da se u slovenskom jeziku pamet veže za brzinu reakcije (uma), razmišljanja ili zaključivanja.

¹⁰ Kokoš.

¹¹ Trut – muške jedinke kod pčela.

Tablica 12. Kategorizacija imenica na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*neumen/a + kot + C*] i [*pameten/a + kot + C*]

	<i>neumen/a + kot + C</i>		<i>pameten/a + kot + C</i>	
	Ukupno pojava	Ukupno različitih pojava	Ukupno pojava	Ukupno različitih pojava
ljudi	4 (M)	4 (<i>partidripec, blondinka, basisti, Turčin</i>)	//	//
poznate osobe i likovi	//	//	6 (5 M; 1 Ž)	5 (<i>Albert Einstein, Einstein, Jonas, Švarci, Geena Davis</i>)
božanstva i nadnaravna bića	//	//	2 (1 M; 1 Ž)	2 (<i>bog, hudič</i>)
biljke i životinje	5 (2 M; 3 Ž)	4 (<i>koza, sova, kura, trot</i>)	4 (M)	4 (<i>bik, osel, polnokrvnjak, sova</i>)
kulturna i prirodna baština	//	//	//	//
predmeti	1 (Ž)	1 (<i>čep</i>)	1 (M)	1 (<i>štoparica</i>)
meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela	2 (1 M; 1 Ž)	1 (<i>noć</i>)	2 (1 M; 1 Ž)	1 (<i>strela</i>)
administrativni pojmovi	//	//	//	//

apstraktni pojmovi	0	0	//	//
tabu/drugo	//	//	//	//
Ukupno	12 (7 M; 5 Ž)	10	14 (11 M; 3 Ž)	12

Grd/a + kot + C

Uz konstrukciju [grd kot C] najčešća kategorija je *biljke i životinje*, dok je za ženski oblik kategorija *apstraktni pojmovi*. U muškom obliku su zastupljene imenice *žaba, prasec i svinja*. Za muški oblik ne pojavljuje imenica *pes* (hrv. *pas*), dok u ženskom ista imenica čini dvije pojavnice od tri (treća je *prastica*). Ovdje se na mjestu C-komponente pojavljuje, isto kao i u hrvatskom jeziku, *poziv na orožne vaje* (hrv. *poziv u vojsku*).

Lep/a + kot + C

Najzastupljenije kategorije za konstrukciju [lep kot C] su *božanstva i nadnaravna bića i biljke i životinje* jer dijele jednak broj pojavnica (4). Kod ženskog oblika konstrukcije najfrekventnija kategorija je *biljke i životinje* (10). Na primjer: *roža, orhideja, ciklama, breza, vrtnica*. Također, vidimo da se uz ženski oblik konstrukcije u kategoriji *POIL* pojavljuju imena iz poznatih bajki (*Sneguljčica, Trnjulčica*) koje se često koriste kao referenca za izvanrednu ljepotu.

Tablica 13. Kategorizacija imenica na mjestu C-komponente u konstrukcijama [grd/a + kot + C] i [lep/a + kot + C]

	grd/a + kot + C		lep/a + kot + C	
	Ukupno pojavnica	Ukupno različitih pojavnica	Ukupno pojavnica	Ukupno različitih pojavnica
ljudi	1 (M)	1 (<i>lopov</i>)	4 (1 M; 3 Ž)	4 (<i>maneken, nevesta, otrok, princeska</i>)
poznate osobe i likovi	1 (M)	1 (<i>Drakula</i>)	7 (1 M; 6 Ž)	7 (<i>Angelina Jolie, Bambina, Brad Pitt, Ceca, Ofelija, Sneguljčica, Trnjulčica</i>)
božanstva i nadnaravna bića	1 (M)	1 (<i>hudič</i>)	10 (4 M; 6 Ž)	9 (<i>Adonis, Apolon, bog, angel, angelček, boginja, Buda, vila, vilinka</i>)

biljke i životinje	5 (3 M; 2 Ž)	5 (<i>prasec, svinja, žaba, prasica, pes</i>)	14 (4 M; 10 Ž)	14 (<i>cvet, golob, labod, opica, breza, ciklama, evkalipt, jelka, marjetica, metulj, orhideja, prasica, roža, vrtnica</i>)
kulturna i prirodna baština	//	//	//	//
predmeti	//	//	5 (3 M; 2 Ž)	4 (<i>kristal, pušeljč, slika, cukrček</i>)
meteorološk e, prirodne pojave, nebeska tijela	1 (Ž)	1 (<i>noč</i>)	4 (1 M; 3 Ž)	4 (<i>luna, mesečina, sonce, zvezda</i>)
administrati vni pojmovi	1 (M)	1 (<i>poziv na orožne vaje</i>)	//	//
apstraktni pojmovi	6 (2 M; 4 Ž)	3 (<i>smrt, greh, smrtni greh</i>)	2 (Ž)	2 (<i>bajka, smrt</i>)
tabu/drugo	//	//	//	//
Ukupno	16 (9 M; 7 Ž)	13	46 (14 M; 32 Ž)	44

3.3.3.3. ANALIZA PODATAKA SRPSKOG KORPUSA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE

Glup/a + kao/ko + C

Za muški oblik konstrukcije [*glup/a kao/ko C*] najčešća je kategorija *predmeta* (5), primjerice *točak*, *čuskija*¹², *daska*, *malj*. Objašnjenje za zastupljenost ovih imenica je već ranije spomenuto: glupost se vrlo često veže za tupe, čvrste ili drvene predmete, često alate. Za ženski oblik te konstrukcije u kategoriji *predmeta* pojavljuje samo jedna pojavnica (*točak*). Za žensku konstrukciju se na mjestu najčešće kategorije nalaze *meteorološke*, *prirodne pojave*, *nebeska tijela* i *biljke i životinje* s jednakim brojem pojavnica (4).

Pametna/na + kao/ko + C

Osim što je za konstrukciju [*pametna/na kao/ko C*] vrlo malo pojavnica (6), većina njih je u muškom rodu. Zapravo, čak četiri koje pripadaju kategoriji *poznate osobe i likovi* se pojavljuju za muški oblik konstrukcije u jednoj kategoriji (npr. *Stiven Hoking*, *Arhimed*, *Suvorov*, *Tito*)¹³. Za ženski oblik se pojavljuje samo jedna pojavnica i to u kategoriji *biljke i životinje* (*pcelica*).

¹² reg. poluga koja služi za podizanje tereta, dubljenje rupa u zemlji i druge grublje ručne radove; kramp, motka, pijuk

¹³ Stiven Hoking – britanski teorijski fizičar; Arhimed – starogrčki fizičar, astronom i jedan od najvećih matematičara staroga vijeka; Suvorov – ruski feldmaršal; Tito – bivši predsjednik Jugoslavije

Tablica 14. Kategorizacija imenica na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*glup/a + kao/ko + C*] i [*pametan/a + kao/ko + C*]

	<i>glup/a + kao/ko + C</i>		<i>pametan/a + kao/ko + C</i>	
	Ukupno Pojavnica	Ukupno različitih pojavnica	Ukupno pojavnica	Ukupno različitih pojavnica
ljudi	3 (2 M; 1 Ž)	3 (<i>fudbaler, nacist, plavuša</i>)	1 (M)	1 (<i>Slovenac</i>)
poznate osobe i likovi	4 (3 M; 1 Ž)	4 (<i>Martin Đorđević, Maja Nikolić, Milan, Radovan</i>)	4 (M)	4 (<i>TITO, Suvorov, Stiven Hoking, Arhimed</i>)
božanstva i nadnaravna bića	//	//	//	//
biljke i životinje	7 (3 M; 4 Ž)	6 (<i>guska, konj, magarac, drvo, mazga, som</i>)	1 (Ž)	1 (<i>pcelica</i>)
kulturna i prirodna baština	1 (M)	1 (<i>kamen</i>)	//	//
predmeti	6 (5 M; 1 Ž)	5 (<i>ćuskija, malj, tocak, tocilo, točak</i>)	//	//
meteorološke, prirodne	5 (1 M; 4 Ž)	3 (<i>noc, noć, ponoc</i>)	//	//

pojave, nebeska tijela				
administra tivni pojmovi	//	//	//	//
apstraktni pojmovi	//	//	//	//
tabu/drug o	6 (4 M; 2 Ž)	4 (<i>kurac, kurčina, pička, qurac</i>)	//	//
Ukupno	32 (19 M; 13 Ž)	25	6 (5 M; 1 Ž)	6

Ružan/a + kao/ko + C

Za konstrukciju [*ružan/na kao/ko C*] ima vrlo malo pojava (11). Za muški oblik konstrukcije je najčešća kategorija *biljke i životinje* (3 od 6) dok je za ženski *tabu/drugo* (2). Naime, pojavilo se nekoliko imenica koje se nisu pojavile u druga dva jezika: *vekija*¹⁴, *babaroga*, *kontejner*. Pretpostavka je da se *vekija* koristi u ovom kontekstu zbog toga što je gorka i nije je ugodno za piti, *babaroga* zbog toga što je prikazana kao ružan stvor koji plaši djecu, a *kontejner* jer je povezan s nečistoćom i smećem.

Lep/a + kao/ko + C

Za razliku od svog antonimnog para, konstrukcija [*lep/a kao/ko C*] ima znatno više pojava (41). Za muški oblik konstrukcije na mjestu najčešće kategorije stoji *božanstva i nadnaravna bića* (7), dok je za ženski *predmeti* (6). U tri kategorije se pojavljuju pojavnice samo u ženskom obliku – *biljke i životinje* (2), *meteorološke prirodne pojave i nebeska tijela* (1) i *tabu/drugo* (1).

Tablica 15. Kategorizacija imenica na mjestu C-komponente u konstrukcijama [*ružan/a + kao/ko + C*] i [*lep/a + kao/ko + C*]

	<i>ružan/a + kao/ko + C</i>		<i>lep/a + kao/ko + C</i>	
	Ukupno pojava	Ukupno različitih Pojava	Ukupno pojava	Ukupno različitih pojava
ljudi	2 (M)	2 (<i>lopov, krezava baba</i>)	8 (6 M; 2 Ž)	6 (<i>devojkica, devojka, glumac, maneken, manekenka, princeza</i>)
poznate osobe i likovi	//	//	5 (3 M; 2 Ž)	5 (<i>Zoran Krasić, Berluskoni, Dzejms Din, Galadriel, Sofija Loren</i>)
božanstva i nadnaravna	1 (Ž)	1 (<i>babaroga</i>)	12 (7 M; 5 Ž)	7 (<i>anđeo, angel, Apolon, Bog, bog, boginja, vila</i>)

¹⁴ alkoholno piće.

bića				
biljke i životinje	4 (3 M; 1 Ž)	4 (<i>svinja, pas, majmun, akrep</i>)	2 (Ž)	2 (<i>bubamara, junica</i>)
kulturna i prirodna baština	//	//	//	//
predmeti	1 (Ž)	1 (<i>vekija</i>)	10 (4 M; 6 Ž)	4 (<i>ikona, lutka, prsten, slika</i>)
meteorološk e, prirodne pojave, nebeska tijela	//	//	1 (Ž)	1 (meseć)
administrati vni pojmovi	//	//	//	//
apstraktni pojmovi	1 (M)	1 (<i>greh</i>)	2 (M)	2 (<i>greh, oličenje Išvari</i>)
tabu/drugo	2 (Ž)	2 (<i>gabor, grob</i>)	1 (Ž)	1 (<i>reklama</i>)
Ukupno	11 (6 M; 5 Ž)	11	41 (22 M; 19 Ž)	28

3.3.3.4. USPOREDNA ANALIZA TRIJU JEZIKA S OBZIROM NA KATEGORIZACIJU IMENICA NA MJESTU C-KOMPONENTE

U ovom dijelu analize uspoređujemo najzastupljenije kategorije kojim se opisuju ljepota, ružnoća, Tako se u hrvatskom jeziku muška ljepota povezuje najčešće uz kategoriju *poznatih ljudi i likova*, a ženska ljepota uz *predmete*. Ružnoća i glupost se pak s druge strane za oba roda u hrvatskom jeziku opisuju kategorijom *biljaka i životinja*. Pamet se također u oba roda opisuje jednakom kategorijom kao i ljepota (*poznate osobe i likovi*).

U srpskom jeziku su rezultati nešto drugačiji od hrvatskog. Ljepota muškog roda se dominantno opisuje imenicama iz kategorije *ljudi*, a ženska kategorijom *božanstava i nadnaravnih bića*, ali i *biljaka i životinja* (kategorija u kojoj nema pojava za muški). Ženska ljepota se opisuje božanstvima, kao i ženska ružnoća, ali uz *božanstva* stoji i kategorija *tabu/drugo*. Muška ružnoća se u srpskom povezuje s kategorijom *biljaka i životinja*. Glupost muškog spola opisuje se pomoću kategorije *predmeta*, a ženska glupost kategorijom *meteorološke, prirodne pojave i nebeska tijela*. Koliko su muškarci pametni će se opisati *poznatim osobama i likovima*, ali kod žena je najzastupljenija kategorija *biljke i životinje*.

U slovenskom jeziku se mogu primijetiti neka preklapanja u korištenju istih kategorija kao za hrvatski, ali i srpski jezik. Tako je najčešća kategorija za ljepotu muškaraca ista kao u hrvatskom (*poznate osobe i likovi*), ali ženska nije (*ljudi i biljke i životinje*). Kategorija za opisivanje ružnoće za mušku konstrukciju će biti jednaka kao i u hrvatskom i srpskom (*biljke i životinje*), ali se razlikuje za ženski rod (*apstraktni pojmovi*). Najčešća kategorija za opisivanje gluposti muškog oblika se u sva tri jezika razlikuje, a u slovenskom je to kategorija *ljudi*. Međutim, za ženski oblik se primjećuje jednaka kategorija kao i za hrvatski jezik (*biljke i životinje*). Kategorija *poznate osobe i likovi*, kao i za srpski i hrvatski, stoji kao najčešća za muški oblik konstrukcije koja opisuje ljudsku pamet. Za ženski oblik [*pametna kao/ko C*] u slovenskom jeziku nema najzastupljenije kategorije jer svaka ima po jednu pojavnicu (od njih četiri). Naime, kategorije kojima pripadaju te četiri pojavnice su (1) *poznate osobe i likovi*, (2) *božanstva i nadnaravna bića*, (3) *meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela*, (4) *tabu/drugo*.

4. ANALIZA POREDBENIH KONSTRUKCIJA S OBZIROM NA RODNU (NE)OBILJEŽENOST

U ovom poglavlju istražiti ćemo rodnu obilježnost u poredbenim konstrukcijama u sva tri južnoslavenska jezika. Poredbene konstrukcije i frazemi mogu, svjesno ili nesvjesno, odražavati, ali i pojačavati rodno uvjetovane stereotipe. Rjabova govori o tome da se muškarac tradicionalno veže uz sferu javnog djelovanja, a žena s privatnom sferom koju čine obitelj, dom, briga o djeci, svakodnevnica. (cit. prema Hrnjak 2017: 61). Sličnu stvar navodi i Bedlek (2020: 21) koja kaže da osnovni rodni stereotip iz kojeg proizlaze ostali je taj da su žene inferiorne muškarcima. Žena se smatra manje pametnom, odnosno tjelesno slabijom pa se prvenstveno prikazuje kao supruga i majka čije je mjesto u kući dok se muškarac prikazuje kao radnik i građanin. Zanima nas odražavaju li ovdje analizirane poredbene konstrukcije navedene predodžbe.

4.1. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE LJEPOTA

Fizička ljepota je važan dio percepcije žena u društvu te iz tog razloga u frazeologiji postoje brojni frazemi kojima se opisuje njihova ljepota. Isti razlozi se pojavljuju i za muški spol, ali pri opisivanju muške ljepote često nije samo ljepota u pitanju već i snaga. Prema podacima iz Tablice 3. koja prikazuje usporedbu broja pojava poredbenih konstrukcija s obzirom na rod primjećujemo da ovaj koncept nije rodno obilježen, odnosno lijepima se u jednakom mjeri opisuju muškarci i žene u svim jezicima, jedino kod slovenskog imamo malo izraženiju razliku (M 14; Ž 32).

Zabilježili smo poredbene konstrukcije u sva tri jezika koje povezuju žensku, ali i mušku ljepotu s nečim izvanrednim, gotovo nadnaravnim ili božanskim. To su frazemi poput *lijepa kao Afrodita*, *lijepa kao boginja*, odnosno *lijep kao Apolon*, *lijep kao Bog*. Podrijetlo frazema s vlastitim imenom Afrodita se povlači iz grčke mitologije gdje je Afrodita boginja ljubavi, ljepote, požude i spolnosti te se prikazuje kao najviša razina ženstvenosti. Paralelno s time je grčki mit o Apolonu, bog svjetlosti, glazbe, umjetnosti i ljepote. Apolon se često opisuje kao izuzetno lijep, mladić sa savršenim tijelom i fizičkim atributima. Kroz povijest, Apolon je

postao simbol muške ljepote i savršenstva te su ljudi često koristili njegovo ime da opišu osobu koja je fizički privlačna i ima skladne crte lica i tijela. Ovakvi su frazemi internacionalni i nalazimo ih u mnogim europskim jezicima.

S druge strane imamo PF *lijep/a kao lutka* kojim se i ženska i muška ljepota uspoređuje sa savršenstvom lutke koja nema nepravilnosti. Prema Hrnjak (2017: 83) ljepota opisivana lutkom je ona koja čovjeka uspoređuje s umjetno stvorenom ljepotom lutke, lišenom bilo kakvih nepravilnosti koje su inače često sastavni dio prirode. Također, pojavila se PK koja uspoređuje žensku ljepotu sa lutkom, *Barbie (lijepa kao Barbika)*, koju se u suvremenom društvu smatra idealnom ljepote s izraženim ženskim atributima. S obzirom da se ovom PK opisuje samo žena, posrijedi je rodna obilježnost. Primjer koji se pojavljuje u sva tri jezika za opisivanje muške ljepote je *lijep kao maneken*. Otkad postoji modna industrija i profesija manekenstva, ljudi koji obavljaju posao modela smatraju se jednim od najljepših ljudi, uglavnom zadovoljavaju kriterije društvenog standarda ljepote i često su slavni te se može pretpostaviti da se na temelju toga koristi PK za iskazivanje ljepote. Slična je motivacija i konstrukcije *lep kao glumac* u srpskom jeziku. U hrvatskom i srpskom se ljepota muškarca može opisati i PK u kojoj je C-komponenta osoba ženskog spola – *curica* i *djevojčica* hrv. *lijep kao curica*, srp. *lep kao djevojčica*). Hrnjak (2017: 85) primjerice ne navodi da se frazem *kao djevojčica (curica)* može upotrijebiti za muškog referenta. Ako se upotrijebi za ženu onda nosi pozitivnu konotaciju jer je mladolikost poželjna osobina vanjskog izgleda žene (ibid). Kada je riječ o muškom referentu, ova PK može imati i negativnu konotaciju, jer ženstven izgled nije poželjna osobina za muškarce. Rodna obilježnost ovdje je sadržana u samoj slici tj. motivaciji frazema.

Nadalje, ženska i muška ljepota se povezuje s titulama, ali iz različitih razloga. Za ženski spol je to titula princeze (*lijepa kao princeza*) koja se pojavljuje u sva tri jezika. To je zbog prikazivanja likova princeza u bajkama i medijima (crtanim filmovima, filmovima) kao lijepe mlade djevojke koje su uvijek odjevene u najljepše haljine, uvijek pristojne i dobrog srca. Za muški spol je *lijep kao princ*, međutim, karakteristike princa nisu iste kao one koje se vežu za princezu. Princ, uz još jedan primjer koji se pojavljuje (*lijep kao vitez*), ima ulogu osvajanja princeze. Princ je *princ na bijelom konju*, koji u bajkama spašava princezu od zla te iako je izgledom lijep, to mu nije glavna i najvažnija karakteristika, uz njega dolaze i snaga i hrabrost. U ovim su primjerima rodni stereotipi o inferiornosti žena i uloge muškarca kao spasitelja sadržani u motivaciji frazema. Osim toga, ženska ljepota se često uspoređuje s biljkama, točnije s cvijećem, zbog njihovog izgleda, slatkog mirisa i šarenih boja koje privlače pogled (*lijepa kao*

ruža/kamelija). Iako se i za muški rod pojavljuje PK *lijep kao cvijet*, osim tog primjera nema onih koje specificiraju o kojem se cvijetu radi kao za prikazivanje ženske ljepote. Hrnjak (2017: 80) govori o tome kako frazemi povezani cvijećem opisuju ljepotu i mladost djevojke kroz usporedbu privlačnog, rumenog, zdravog lica s bojom cvijeta. Za opis ženske ljepote često se koristi i pridjev *slatka* pa ne iznenađuje što se žena uspoređuje sa slasticama, primjer toga je *lepa kot cukrček* (hrv. *kolačić*) u slovenskom jeziku. Za konstrukcije u kojima se ljepota žene uspoređuje s cvijećem i slatkim prehrambenim namirnicama možemo ustvrditi da je riječ o rodnoj obilježenosti.

U srpskom se pak pojavljuje frazem *lepa kao bubamara* koji se povezuje s insektom koji opisuju sitnu, krhku i donekle slatku životinju, dok je suprotno tome za mušku ljepotu PK *lijep kao mamut*. Razlog tome je što su mamuti bili izvanredno velike i snažne životinje te su takve osobine očito poželjne kod prikazivanja standardne ljepote u muškaraca. Rodnu obilježenost ovdje iščitavamo u tome što se ženska ljepota veže uz krhkost i nježnost, dok se muška veže uz veličinu i snagu.

4.2. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE RUŽNOĆA

Ružnoća je, u odnosu na ljepotu, manje zastupljena u analiziranoj građi tj. pronašli smo manji broj PK u pretraživanju mrežnih korpusa.

Stereotipi koje smo uočili pretraživanjem korpusa za oba roda su uspoređivanje nečijeg lošeg fizičkog izgleda sa životinjama (zoonimski frazemi). Razlika je u tome što se ružnoća žene opisuje domaćim životinjama, a muška pretežito s divljim. Tako se u hrvatskom i slovenskom pojavljuje poredbena konstrukcija *ružna kao svinja/grda kot prasica*. Svinja se u mnogim kulturama stereotipno prikazuje kao najprljavija i najproždrljivija životinja, a samim time i najviše diskriminirana (Bedlek 2002: 65). Prvi primjer za opisivanje muške ružnoće je slo. *grd kot žaba* (hrv. *ružan kao žaba*) koji je motiviran izgledom žaba koje su uglavnom sluzave, ružnih boja, krstave i sl. Također, ova je slika obogaćena i motivom iz bajke gdje princeza mora poljubiti ružnog žapca kako bi princa oslobodila od kletve. Druga PK je *ružan kao majmun* koja se pojavljuje i u hrvatskom i srpskom jeziku. Naime, povlačenje paralele između muškarca i majmuna može biti zbog više razloga. Majmuni su karakterno dlakave životinje s izbočenom arkadom, a pretjerana dlakavost nije poželjna osobina muškaraca. Osim

toga, s obzirom na to da su ljudi nastali od majmuna, majmuni se smatraju njihovim lošijim i manje vrijednim “verzijama”. Osim majmuna, u PK se pojavljuju *svizac* i *štakor*. U oba slučaja se radi o rodu glodavaca koje ljudi percipiraju odbojnim i ružnim. Za opisivanje ženske ružnoće zabilježili smo PK s komponentama iz kategorija božanstava i nadnaravnih bića, hrv. *ružna kao vještica* i srp. *ružna kao babaroga*. Pojam vještica vuče negativnu konotaciju još od davnina kada su se žene progonile i spaljivale (inkvizicija), a vještice se prikazuju kao zle, ružne i često stare žene, uglavnom s velikim nosevima, pretjerano debele ili mršave, nikako lijepe. Slično tome je i s babarogom (u drugim kulturama naziv varira – Baba Jaga, Baba Zima itd) koja je zapravo u nekim kulturama samo naziv za određenu vješticu (ruske priče). Iako se prema pričama prikazuje kao netko tko ponekad i pomaže, većina ljudi ju pamti kao strašnu i ružnu staru ženu koja jede zločestu djecu. Slično tome, za muški rod bilježimo PK *ružan kao Drakula* čiji se zastrašujući izgled često se bazira na interpretacijama lika u različitim adaptacijama. Kroz godine, lik Drakule je postao simbol za vampire i vampirske priče općenito, te se povezuje s mračnim, nadnaravnim i zastrašujućim aspektima. Stoga se *Drakula* može koristiti kako bi se opisala zlokobna ili zastrašujuća priroda ili izgled nečega, ali ne nužno ružnoća u klasičnom smislu te riječi.

Konstrukcija *ružan/na kao porez* pojavljuje se za oba roda motivirana je negativnom percepcijom poreza ili općenito tereta plaćanja financijskih obveza prema državi ili vladi. Slično tome, *ružan kao poziv u vojsku* koji se pojavljuje samo kao muški oblik PK temelji se na percepciji da je poziv u vojsku, tj. obavezna vojna služba, često povezana s određenim neugodnostima i teškoćama.

4.3. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE PAMET

Pretraživanje korpusa pokazalo je da je PK [*pametan/na kao/ko C*] manje zastupljena u odnosu na ostale. U skladu s time manji je i broj stereotipa i rodne obilježnosti. U hrvatskom i slovenskom jeziku bilježimo nekoliko primjera za muški oblik, dok ih u srpskom nema. U hrvatskom i slovenskom na mjestu C-komponente nalazimo zoonime tj. životinje. U hrvatskom su to za muški spol *pametan kao slon/vol*, a u slovenskom *pameten kot bik, sova*. Sova se koristi kao simbol pameti zbog svojih inherentnih karakteristika, kulturnih asocijacija i mitoloških značenja koja se vremenom razvijala u različitim kulturama, a jedan od najpoznatijih prikaza je kao simbol Atene koja je božica mudrosti. Slon je svoje mjesto pronašao u PK jer se slonovi

percipiraju kao inteligentne životinje. Slonovi su izuzetno inteligentne životinje, imaju razvijen mozak i složen društveni život. Također imaju impresivno pamćenje i mogu naučiti razne zadatke te najvažnije, pokazuju empatiju prema drugim članovima svoje skupine i sposobni su rješavati probleme. Suprotno tome, imenice *vol* i *bik* obično se ne koriste za prikazivanje pameti ili inteligencije već suprotno tome, te je moguće da su specifične za određeno regionalno područje ili kulturu. U hrvatskom i srpskom smo zabilježili PK *pametna kao pčelica*, rodno obilježena jer se koristi samo za ženskog referenta, a povezana je s poznatim romanom, kasnije crtanim serijalom i filmom, *Pčelica Maja*. Naravno, u osnovi motivacije je i pčela kao radišna i marljiva životinja.

4.4. POREDBENE KONSTRUKCIJA KOJIMA SE OPISUJE GLUPOST

Za prikazivanje gluposti se, za razliku od pameti, u sva tri jezika pojavio veći broj poredbenih konstrukcija. Slično kao i za prikazivanje ružnoće, najčešće se radi o zoonimskim frazemima.

Primjeri za ženski rod iz korpusa su hrv. *glupa kao mazga/tuka/govedo*, slo. *neumna kot sova/kura* (hrv. *kokoš*), srp. *glupa kao som*. Većina konstrukcija uključuje domaće životinje koje se percipiraju kao neinteligentne. Prema Hrnjak (2017: 127) ovdje je riječ o stereotipnoj predodžbi o pticama, posebno peradi, kao izrazito glupim životinjama. Pretpostavlja se da je to posljedice usporedbe veličine čovjekovog mozga s mozgom ptice na temelju koje se manji mozak smatra uzrokom intelektualne ograničenosti (ibid). U hrvatskom to potvrđuju usporedbe s kokoši i tukom. U slovenskom se pojavljuje *sova*, što iznenađuje jer se u hrvatskoj uz nju vežu pozitivne osobine npr. mudrost. Stereotipi vezani za životinje u podlozi su i konstrukcija kojima se opisuje muška gluposti gdje se pokazalo da je najzastupljenija životinja *magarac* koji se u hrvatskom pojavljuje u nekoliko varijacija – *magarac*, *magare*, *tovar*. Osim toga, pojavljuju se *jarac*, *stoka* i *telac*. Jarci, kao i mnoge druge životinje, često se povezuju s različitim simbolima i osobinama u kulturi i mitologiji. Iako u nekim kulturama jarci simboliziraju snagu, hrabrost ili plodnost, u drugima su možda povezani s negativnim atributima poput tvrdoglavosti ili nepromišljenosti te se u tom kontekstu može povezati s glupošću. Suprotno tome, zoonimi *telac* i *stoka* koriste se za opis glupe osobe zbog toga što su to životinje naivnog karaktera.

Osim životinja se pojavljuju i druge imenice kako bi se opisala ljudska glupost. U hrvatskom je zabilježen *glup kao državnik*, a u srpskom *glup kao fudbaler*. U oba slučaja se

radi o profesijama koje su, iako vrlo dobro plaćene, poznate po stereotipizaciji i donekle negativnoj percepciji u društvu. Državnik bi u ovom kontekstu mogao biti kulturno specifičan zbog političkih situacija u Republici Hrvatskoj gdje su često političari okarakterizirani niskom inteligencijom. S druge strane, *glup kao fudbaler* je prilično poznata stereotipizacija zbog toga što se za profesionalne nogometaše smatra da su neobrazovani i stoga manje pametni. Za Stereotipizaciju prema određenim profesijama bilježimo i u PK ženskog oblika, u hrvatskom je zabilježena konstrukcija *glupa kao sobarica* jer se sobarice percipiraju kao neobrazovane žene. U srpskom se pojavljuje i primjer *glupa kao plavuša* što asocira odmah na viceve o plavušama koji su često ekstremni u prikazivanju ženske gluposti.

5. ANKETNO ISTRAŽIVANJE UPORABE ODABRANIH POREDBENIH KONSTRUKCIJA KOD GOVORNIKA HRVATSKOG JEZIKA

Cilj anketnog istraživanja jest ispitati uporabu odabranih poredbenih konstrukcija u hrvatskom jeziku koristeći online anketu s ciljem usporedbe podataka iz korpusa s onima dobivenima od izvornih govornika.

Ispitivanje je provedeno uz pomoć Google anketa koje su poslana ispitanicima e-poštom, a oni su ih ispunili bez nadzora. Upitnik se sastoji od dva dijela. U prvom se dijelu od ispitanika tražilo da rečenicu koja sadrži poredbenu konstrukciju nadopune C-komponentom tako da izaberu jednu od ponuđenih pet imenica za koju smatraju da bi joj najbolje odgovarala. Imenice koje su se koristile u ovom dijelu istraživanja su odabrane prema kriterijima: (1) jedna imenica iz korpusa iz pet odabranih kategorija (*poznate osobe i likovi, predmeti, apstraktno, biljke i životinje, božanstva i nadnaravna bića*); (2) odabrane imenice su morale biti prema učestalosti dovoljno česte, ali ne najčešće; (3) ukoliko nije bilo ekvivalenta za oba roda, odabrane su one imenice koje bi se potencijalno mogle koristiti u oba rodna oblika (npr. *ružan/na kao štakor*).

U drugom dijelu istraživanja od ispitanika se tražilo da uz određene poredbene konstrukcije sami napišu najmanje tri imenice koje bi se mogle naći na mjestu C-komponente. Cilj je ovoga dijela ispitivanja bio utvrditi koje će imenice izvorni govornici odabrati kao C-komponentu, odnosno s čime (ili kime) se u njihovoj svijesti uspoređuju ružna i lijepa osoba, odnosno glupa i pametna. Dodatno, odgovori ispitanika usporedit će se s podacima iz korpusa kako bi se utvrdilo u kolikoj se mjeri poklapaju konstrukcije u jezičnom repertoaru ispitanika s frazemskim konstrukcijama koje su učestale u jeziku.

5.1 OPĆI PODACI O SUDIONICIMA

U ispitivanju je sudjelovalo 22 ispitanika (13 Ž i 6 M), raspon godina od 20 do 66. 16 ispitanika (72,7 %) završilo je srednju školu (od njih 16, deset ih još uvijek studira), a 6 ispitanika (27,3 %) je završilo fakultet. Svi su izvorni govornici hrvatskog jezika, odnosno

osnovnu su školu završili u Hrvatskoj. 68,2 % ispitanika završilo je osnovnu školu u Zagrebačkoj županiji, 13,6 % u Zagrebu, a ostali u Krapinsko-zagorskoj, Karlovačkoj, Bjelovarsko-bilogorskoj i Splitskoj županiji.

5.2. ISPITIVANJE PRIHVATLJIVOSTI C KOMPONENATA

U ovom dijelu ankete ispitanici su morali odabrati sastavnicu tj. C-komponentu za koju smatraju da odgovara ponuđenim trodijelnim poredbenim konstrukcijama. Odabrano je 5 primjera na temelju korpusnog istraživanja iz dominantnih tj. najzastupljenijih kategorija.

Lijep/a + kao/ko + C

Za konstrukciju [*lijepa kao/ko C*] ispitanici su najčešće odabrali imenice iz dvije kategorije (*biljke i životinje* i *apstraktno*). 27,3 % ispitanika je odabrao imenice *cvijet* i *grijev*, 22,7 % ispitanika odabrao je imenicu *boginja*. Za muški oblik konstrukcije najčešća je komponenta *Brad Pitt* (31,8 %), dok je imenica *grijev* odabrana je jednak broj puta kao i uz ženski oblik konstrukcije (27,3 %), ali *cvijet* nešto manje (22,7 %), dok se za imenicu *Bog* odlučilo tek 13,6 % ispitanika.

- *Lijepa je kao: a) Angelina Jolie (3 – 13,6 %); b) cvijet (6 – 27,3 %); c) boginja (5 – 22,7 %); d) grijev (6 – 27,3 %); e) bombon (2 – 9,1 %)*
- *Lijep je kao: a) Brad Pitt (7 – 31,8 %); b) cvijet (5 – 22,7 %); c) Bog (3 – 13,6 %); d) grijev (6 – 27,3 %); e) bombon (1 – 4,5 %)*

Ružan/a + kao/ko + C

Za oba roda konstrukcije [*ružan/na kao/ko C*] ispitanici su najčešće ponudili imenicu *smrt* (63,6 % Ž, 54,5 % M), slijedi imenica *štakor* (22,7 Ž, 27,3 % M), a ostali su odgovori (*svemirac*, *Quasimodo*, *zahod*) odabrani manje od 2 puta.

- *Ružna kao: a) smrt (14 – 63,6 %); b) štakor (5 – 22,7 %); c) svemirac (2 – 9,1 %); d) Quasimodo (1 – 4,5 %); e) zahod (0)*
- *Ružan kao: a) smrt (12 – 54,5 %); b) štakor (6 – 27,3 %); c) svemirac (1 – 4,5 %); d) Quasimodo (2 – 9,1 %); e) zahod (1 – 4,5 %)*

Pametna/na + kao/ko + C

Za oba roda konstrukcije [*pametan/na kao/ko C*] dominantan odgovor bio je *knjiga* (54,5 % Ž i M), zatim *Google* (27,3 % Ž, 18,2 % M), *Hawking*, te *slon* i *Isus* s manje od 2 odgovora.

- *Pametna kao*: a) *Google* (6 – 27,3 %); b) *slon* (1 – 4,5 %); c) *Isus* (0); d) *Hawking* (3 – 13,6 %); e) *knjiga* (12 – 54,5 %)
- *Pametan kao*: a) *Google* (4 – 18,2 %); b) *slon* (2 – 9,1 %); c) *Isus* (1 – 4,5 %); d) *Hawking* (3 – 13,6 %); e) *knjiga* (12 – 54,5 %)

Glup/a + kao/ko + C

Za ženski par konstrukcije [*glup/a kao/ko C*] najčešća imenica je *daska* iz kategorije *predmeta* (36,4 % Ž i M), a za muški oblik imenica *tele* (31,8 % Ž, 50 % M). Za ženski oblik čak je šest ispitanika odabralo imenicu *ponoć* (27,3 %), dok je za muški ista imenica odabrana samo dva puta (9,1 %). Imena slavnih osoba i za pamet i za glupost manje su odabirana, a imenica *kajanje* odabrana tek jednom za ženski oblik.

- *Glupa kao*: a) *tele* (7 – 31,8 %); b) *ponoć* (6 – 27,3 %); c) *Lindsay Lohan* (0); d) *daska* (8 – 36,4 %); e) *kajanje* (1 – 4,5 %)
- *Glup kao*: a) *tele* (11 – 50 %); b) *ponoć* (2 – 9,1 %); c) *Kanye West* (1 – 4,5 %); d) *daska* (8 – 36,4 %); e) *kajanje* (0)

5.3. USPOREDNA ANALIZA PODATAKA PRVOG DIJELA ANKETE I PODATAKA IZ KORPUSA

Istraživanje provedeno s ispitanicima pokazalo je da za C-komponentu odabiru primjere koje nalazimo i u korpusima i za koje zatim možemo pretpostaviti da su im dovoljno poznati i kognitivno usađeni (npr. *lijep kao grijeh, cvijet; ružan kao smrt, štakor*). Inovativni primjeri (npr. *glup kao Kanye West*) nisu bili odabirani u odnosu na već korpusno potvrđene oblike (npr. *glup kao stup*). Kod primjera [*pametna kao/ko C*] za koji smo već rekli da nije frazem, ispitanici su se odlučili za primjere *Google* i *knjiga*. Pretpostavljamo da je motivacija odabira ovih imenica znanje i količina informacija koju je moguće dobiti putem jednog i drugog. Zanimljivo je da su se ispitanici u manjoj mjeri odlučivali za fizičara Hawkinga.

5.4. USPOREDNA ANALIZA PODATAKA DRUGOG DIJELA ANKETE I KORPUSA

U drugom dijelu ankete od ispitanika se tražilo da uz navedene konstrukcije samostalno navedu minimalno tri (3) riječi za koje smatraju da bi najviše odgovarale konstrukciji, odnosno riječi koje bi oni potencijalno iskoristili u određenim komunikacijskim uvjetima. U sljedećoj analizi će se prikazati i usporediti svi dobiveni podaci iz drugog dijela anketa s već poznatim podacima iz hrvatskog korpusa. Imenice koje su **podebljane** predstavljaju one koje su ispitanici odabrali te se pojavljuju u korpusu, a one koje nisu podebljane predstavljaju imenice koje su ispitanici odabrali, ali se ne pojavljuju u hrvatskom korpusu.

Lijep/a + kao/ko + C

Ispitanici su za konstrukciju [*lijep kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. ljudi: **maneken**, model, pravo muško
2. poznate osobe i likovi: Ryan Gosling, Bradley Cooper, Pierce Brosnan, Gvardiol, Thor, Andro Vlahušić, **George Clooney**
3. božanstva i nadnaravna bića: **anđeo, Apolon, Bog**
4. biljke i životinje: ružmarin, **cvijet, grijeh**
5. kulturna i prirodna baština: more, freska, mozaik

6. predmeti: Mercedes, auto, **slika, bonbon**
7. meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela: **dan, sunce**
8. apstraktni pojmovi: **san**

Prema podacima ankete, iako je najčešća kategorija prema broju različitih odgovora *poznate osobe i likovi* (7), najčešća imenica koju su ispitanici birali za konstrukciju [*lijep kao/ko C*] je *slika* (17). Budući da se korpusnom analizom pokazalo da je najčešća kategorija *poznate osobe i likovi*, podaci dviju analiza (anketne i korpusne) za najčešću kategoriju se ne poklapaju.

Ispitanici su za konstrukciju [*lijepa kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. ljudi: **mama**, model
2. poznate osobe i likovi: Mona Lisa, Margot Robbie, Jennifer Lopez, Shakira
3. božanstva i nadnaravna bića: **anđeo, boginja**
4. biljke i životinje: pupoljak, strelicija, **cvijet**
5. predmeti: avion, **slika, barbika, lutka**, bonbon
6. meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela: zvijezde na nebu, **noć, sunce, dan**
7. tabu/drugo: naslikana, nacrtana (nisu imenice)

Prema podacima ankete, iako je najčešća kategorija prema broju različitih odgovora *predmeti* (5), najčešća imenica koju su ispitanici birali za konstrukciju [*lijepa kao/ko C*] je *slika* (18). Prema tome, podaci dviju analiza (anketne i korpusne) za najčešću kategoriju se poklapaju.

Ružan/na + kao/ko + C

Ispitanici su za konstrukciju [*ružan kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. ljudi: **lopov**, ružni dečko
2. božanstva i nadnaravna bića: krampus
3. biljke i životinje: magarac, žaba, **konj, majmun**, crv, glista, gmaz, **akrap**, miš, slon, krokodil, **štakor, pas**
4. meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela: **noć, ponoć**
5. apstraktni pojmovi: **smrt**

6. tabu/drugo: drek, gabor, **kurac**, noga, pm, kanalizacija, mrlja na cesti, toalet, đubre, **smrt**, govno

Prema podacima ankete za konstrukciju [*ružan kao/ko C*] najčešća kategorija je *biljke i životinje* (13), a najčešća imenica koju su ispitanici birali je *noć* (8). Prema tome, podaci dviju analiza (anketne i korpusne) za najčešću kategoriju se poklapaju.

Ispitanici su za konstrukciju [*ružna kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. ljudi: **lopov**, maškara, ružna cura
2. poznate osobe i likovi: **ružno pače, Quasimodo**
3. božanstva i nadnaravna bića: **vještica**, zombi, vampir
4. biljke i životinje: krava, akrap, **pas, koza**, guska, hijena
5. predmeti: džon
6. meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela: **ponoć, noć**
7. apstraktni pojmovi: **smrt**
8. administrativni pojmovi: **porez**
9. tabu/drugo: **kurac**, govno, gaborka, debil, kanalizacija, mrlja na cesti, toalet, gabor, maškara

Prema podacima ankete za konstrukciju [*ružna kao/ko C*] najčešća kategorija prema broju različitih odgovora je *tabu/drugo* (8), a najčešća imenica koju su ispitanici birali je *noć* (8). Budući da obje kategorije imaju jednak broj imenica, niti jedna nije najčešća. Također, podaci dobiveni anketom se ne poklapaju korpusnom analizom koja je pokazala da je najčešća kategorija *biljke i životinje*.

Pametan/na + kao/ko + C

Ispitanici su za konstrukciju [*pametan kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. ljudi: pametnjaković, doktor, **profesor**, lumen, renesansni čovjek, mama, tata
2. poznate osobe i likovi: **Bill Gates**, Steve Jobs, Rimac, **Einstein**, Mirko Miočić, Tesla, **Hawking**

3. božanstva i nadnaravna bića: Bog
4. biljke i životinje: lisac, vrana, lisica, **slon**
5. predmeti: enciklopedija, **knjiga**
6. tabu/drugo: Google

Prema podacima ankete za konstrukciju [*pametan kao/ko C*] najčešća kategorija prema broju različitih odgovora je neodređena zbog jednakog broja u kategoriji *ljudi* i *poznate osobe i likovi* (7), a najčešća imenica koju su ispitanici birali je *knjiga* (13). Također, podaci dobiveni anketom se ne poklapaju korpusnom analizom koja je pokazala da je najčešća kategorija *poznate osobe i likovi*.

Ispitanici su za konstrukciju [*pametna kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. ljudi: mama, kraljica, **profesor**, nobelovac, doktorica, tata, brat
2. poznate osobe i likovi: **Einstein**, Aristotel, Angela Merkel, Rockefeller, **Marie Curie**
3. božanstva i nadnaravna bića: Bog
4. biljke i životinje: vrana, **pčelica**, sova, slon, dupin
5. predmeti: kompjuter, enciklopedija, kalkulator
6. meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela: dan
7. tabu/drugo: mozak, **Google**

Prema podacima ankete za konstrukciju [*pametna kao/ko C*] najčešća kategorija prema broju različitih odgovora je *ljudi* (7), a najčešća imenica koju su ispitanici birali je *knjiga* (11). Također, podaci dobiveni anketom se ne poklapaju korpusnom analizom koja je pokazala da je najčešća kategorija *poznate osobe i likovi*.

Glup/a + kao/ko + C

Ispitanici su za konstrukciju [*glup kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. ljudi: amerikanac, klinac
2. biljke i životinje: jazavac, hajvan, **konj**, **magare**, ptica, **majmun**, **tovar**, **pas**, **guska**, **tele**
3. predmeti: stol, matun, **letva**, daska

4. kulturna i prirodna baština: **stup, zid, top**
5. meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela: **noć**
6. tabu/drugo: **kurac**, noga, budala, idiot

Prema podacima ankete za konstrukciju [*glup kao/ko C*] najčešća kategorija prema broju različitih odgovora je *biljke i životinje* (10), a najčešća imenica koju su ispitanici birali je *stup* (12). Također, podaci dobiveni anketom se ne poklapaju korpusnom analizom koja je pokazala da je najčešća kategorija *biljke i životinje*.

Ispitanici su za konstrukciju [*glupa kao/ko C*] navodili prema kategorijama sljedeće primjere:

1. biljke i životinje: koza, guska, stoka, magare, **kokoš**, pile, krava, **tele**
2. predmeti: letva, matun, žlica s rupom
3. kulturna i prirodna baština: **stup, zid, top**
4. meteorološke, prirodne pojave, nebeska tijela: **noć**
5. tabu/drugo: **kurac, tuka**, noga

Prema podacima ankete za konstrukciju [*glupa kao/ko C*] najčešća kategorija prema broju različitih odgovora je *biljke i životinje* (8), a najčešća imenica koju su ispitanici birali je *stup* (11). Također, podaci dobiveni anketom se ne poklapaju korpusnom analizom koja je pokazala da je najčešća kategorija *biljke i životinje*.

Ispitanik koji je završio/la osnovnu školu u Splitsko-dalmatinskoj županiji dao/la je za konstrukciju [*glup/a kao/ko C*] imenicu *matun*¹⁵. Također, imenica *akrap*¹⁶ se pojavila samo kod jednog ispitanika koji je završio/la OŠ u Krapinsko-zagorskoj županiji.

¹⁵ Cigla.

¹⁶ Škorpion.

6. ZAKLJUČAK

Tema ovoga rada bile su poredbene konstrukcije kojima se u trima jezicima (hrvatskom, slovenskom i srpskom jeziku) opisuju fizički izgled (ljepota i ružnoća) i intelekt (pamet i glupost) muškaraca i žena.

S obzirom da pod terminom poredbene konstrukcije podrazumijevamo i poredbene frazeme, prvo je provedena leksikografska analiza. Na temelju analiziranih rječnika uočeno je da su najzastupljeniji frazemi koji opisuju ružnoću (38) i glupost (27). Frazemi za opisivanje ljepote su zastupljeni puno manje (12), a za pamet nisu uopće.

Nadalje, s obzirom da rječnici ne pokazuju potpuno jezično bogatstvo, u analizu su uključeni i mrežni korpusi (hrWac, slWac, srWac). Usporedba između triju jezika je pokazala da se u hrvatskom ističe konstrukcija [*glup kao/ko C*], što je neočekivano jer se stereotipno smatra da su žene ‘manje pametne’ u odnosu na muškarce. Ipak, PK s najmanje pojava su u sva tri jezika one kojima se opisuje pamet kod žena [*pametna kao/ko C*], odnosno u sva je tri jezika muški oblik konstrukcije učestaliji. To svjedoči i da je u ovom konceptu (PAMET/GLUPOST) muški spol obilježeni, odnosno veći je broj konstrukcija kojima se opisuju te osobine kod muškaraca. Kada je riječ o fizičkom izgledu, više je konstrukcija u ženskom obliku. Slovenski iskače po broju konstrukcija za ljepotu u ženskom obliku, dok je u hrvatskom u potpunosti jednaka zastupljenost za oba roda, a u srpskom je toliko mala razlika da nije relevantna. Kod ružnoće primjećujemo da je u sva tri jezika konstrukcija gotovo jednako zastupljena u oba roda.

Pretraživanje mrežnih korpusa je pokazalo da je i za poredbene konstrukcije karakteristična varijantnost, tj. da postoji određen broj imenica koje se mogu naći na mjestu C-komponente, a nisu zabilježene u frazeološkim rječnicima. Analiza imenica na mjestu C-komponente pokazala je da je za ljepotu u hrvatskom jeziku u oba rodna oblika PK [*lijep/a kao/ko C*] imenica s najviše pojava *slika*. Isto je i u slovenskom jeziku, ali samo za ženski oblik PK, dok je za muški imenica *Apolon*. U srpskom jeziku je najčešća imenica konstrukcije [*lep/a kao/ko C*] u oba oblika *lutka*. Pri opisivanju ružnoće, najčešća imenica u hrvatskom jeziku za muški oblik PK je *pas*, a za ženski *lopov*. U srpskom se pojavljuju dvije imenice za muški oblik PK kao najčešće – *lopov* i *greh*. U slovenskom jeziku se u oba rodna oblika konstrukcije [*grd/a kot C*] pojavljuje ista imenica kao najfrekventnija – *smrt*.

Konstrukcije kojima se opisuje pametna osoba, slabo su zastupljene u sva tri južnoslavenska jezika. U hrvatskom jeziku čak i nema dominantne pojavnice za konstrukciju [*pametan/na kao/ko C*]. U slovenskom jeziku za muški oblik PK najčešća imenica je *strela*, ali za ženski nema dominantne pojavnice. Slično dvama jezicima, u srpskom jeziku se za ženski oblik PK pojavljuje samo jedna imenica (*pcelica*), a za muški oblik ni jedna što znači da u nijednom obliku nema dominantne pojavnice. Podaci o PK koji opisuju gluposti pokazuju da je u hrvatskom jeziku za oba rodna oblika konstrukcije [*glup/a kao/ko C*] najčešća imenica *kurac*, dok je u slovenskom to imenica *noč*. U srpskom jeziku je za muški oblik konstrukcije [*glup/a kao/ko C*] imenica *kurac* najčešća, ali za ženski oblik je *noć*. Vulgarizam *kurac* u PK specifičan je dakle za hrvatski i srpski, ali ne i za slovenski.

Polazeći od rada Karlić i Tušek (2002: 102), imenice koje su se pojavile na mjestu C-komponente smo razvrstali u kategorije jer nas je zanimalo koliko je odabir određene imenice na mjestu C-komponente ograničen kategorijom kojoj pripada, odnosno pripadaju li sastavnice u svim varijantama određenoj kategoriji. Analiza je pokazala da će se u hrvatskom jeziku ljepota žena opisivati imenicama koje pripadaju pretežito kategorijama *božanstva i nadnaravna bića* i *meteorološke, prirodne, pojave, nebeska tijela*, u slovenskom će te imenice biti u kategoriji *biljke i životinje*, a u srpskom *predmeti*. Suprotno tome, za opisivanje ljepote muškaraca će to u hrvatskom biti imenice u kategoriji *poznate osobe i likovi*, dok će u slovenskom i srpskom biti *božanstva i nadnaravna bića*. Za opisivanje ružnoće muškaraca će u sva tri jezika biti najfrekventnija kategorija *biljke i životinje*, dok će se za ženski oblik PK kategorije međusobno razlikovati (hrv. – *biljke i životinje*; slo. – *apstraktni pojmovi; tabu/drugo*). Najčešća kategorija prema broju C-komponenti za PK [*pametan kao/ko C*] u sva tri jezika je *poznate osobe i likovi*. Ista se kategorija pojavljuje kao najčešća u hrvatskom za ženski oblik PK. Međutim, za slovenski i srpski se za ženski oblik ni jedna kategorija ne ističe jer su sve pojavnice zabilježene samo jedanput. Po pitanju kategorija za opisivanje gluposti, u hrvatskom jeziku će za oba roda najčešća kategorija biti *biljke i životinje*, dok će u slovenskom biti najčešća za muški oblik kategorija *ljudi*, a za ženski, kao i u hrvatskom, *biljke i životinje*. U srpskom jeziku će za muški oblik biti kategorija *predmeti*, a za ženski će dvije kategorije biti na mjestu najčešće zbog jednakog broja pojava – *meteorološke, prirodne pojave i nebeska tijela* i *biljke i životinje*.

Anketno ispitivanje provedeno je samo za hrvatski jezik i rezultati koje smo dobili su pokazali slične rezultate kao i korpusna analiza. Naime, u prvom dijelu ankete, za ženske

konstrukcije većina ispitanika nije birala ponuđene imenice iz kategorije *poznate osobe i likovi*, ali za konstrukciju u muškom rodu [*lijep kao/ko C*] jesu čime se samo potvrđuje podatak da se ženski spol u većini slučajeva ne veže za ljudske entitete. Međutim, kada se ispitanike tražilo da sami navedu tri ili više imenica za konstrukcije u oba roda, podaci su drugačiji. U tom slučaju se niti jedna konstrukcija, muška ili ženska neće povezivati s kategorijom *ljudi te poznate osobe i likovi* već će podaci biti praktički isti za oba roda.

Istraživanje rodne obilježenosti pokazalo je da rodni element može biti sadržan u samom sastavu PK, u njegovoj motivaciji i značenju, ili je pak u upotrebi ograničen samo na referenta jednog spola. Stereotipno i rodno obilježeno, PK za opisivanje ljepote će u oba rodna oblika imati jednaku motivaciju u opisivanju ljepote. U ženskom, kao i u muškom su to često božanstva, naravno ne ista (*Ž Afroditu, M Apolon*), zatim slavne osobe poput glumaca odnosno glumica, ili čak likovi iz bajki. Ljepota se povezuje s poznatim entitetima koji zadovoljavaju društvene standarde ljepote. Međutim, kada se govori o PK za opisivanje muške ljepote, ne govori se samo o fizičkoj ljepoti, već i o snazi, i o karakteristikama poput hrabrosti. To je potencijalna posljedica uloge patrijarhata u društvu gdje se od žena očekuje da budu lijepe i dobre majke, a od muškaraca da budu snažni i da se brinu o ostatku obitelji. Suprotno tome je ružnoća koja se gotovo jednako, uz manja odstupanja, prikazuje u oba rodna oblika PK. Za opisivanje ružnoće i jednog i drugog spola se koriste razne životinje, u ženskom su to uglavnom domaće životinje (*svinja*), a u muškom divlje (*žaba*). Za opisivanje ružne ženske osobe se koriste i zla nadnaravna bića iz bajki i priča koja su poznata po svojem neprivlačnom izgledu (*vještica*), dok se za opis muškarca javlja imenica administrativne prirode poput *poreza*. Kad je riječ o opisivanju pametne osobe, u oba rodna oblika u PK zastupljena je životinja, ali u ženskom znatno manje nego u muškom. Slične podatke smo uočili i kod PK za glupost gdje se u oba rodna oblika PK u većoj mjeri javljaju životinje, ali u ovom slučaju za oba oblika koriste domaće životinje.

Zaključno, možemo utvrditi da su konstrukcije kojima se opisuje fizički izgled i intelekt vrlo produktivne u jezicima. Što će tiče rodne obilježenosti, iskače intelekt kao koncept vezan u većoj mjeri za muškarce. Usporedba bliskosrodnih jezika je pokazala mnoge sličnosti, a razlike su uvjetovane nekim kulturološkim specifičnostima (npr. imenicama iz kategorije slavnih osoba). Na temelju korpusne analize možemo utvrditi da rječnici donekle odgovaraju upotrebi, ali da su govornici vrlo kreativni i koriste razne konstrukcija no unutar postojećih jezičnih okvira.

7. LITERATURA

- Barada, Valerija. 2004. *Uostalom, diskriminaciju treba dokinuti: priručnik za analizu rodnih stereotipa*. Zagreb: Centar za ženske studije.
- Bedlek, Katarina. 2020. *Stereotipi i predrasude u hrvatskoj frazeologiji*. Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:726389> (pristupljeno 08.05.2023.)
- Beganović, Jasmin. 2019. *Prazna obećanja patrijarhata*. Završni rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffri%3A1750/datastream/PDF/view> (pristupljeno 07.09.2023.)
- Bogetić, Ksenija, Vuk Batanović i Nikola Ljubešić. 2022. *Corpus compilation for digital humanities in lower–resourced languages: A practical look at compiling thematic digital media corpora in Serbian, Croatian and Slovenian*. *Suvremena lingvistika* 48. br. 94. 129 – 152. <https://doi.org/10.22210/suvlin.2022.094.01> (pristupljeno 08.05.2023.)
- Filipović Petrović, Ivana. 2018. *Kada se sretnu leksikografija i frazeologija. O statusu frazema u rječniku*. Zagreb: Srednja Europa.
- Fink, Željka. 1998. *LEKSIKOGRAFSKA OBRADA FRAZEMA TIPRA 'BITI DOBRA SRCA' I 'ČOVJEK DOBRA SRCA'*. Zagreb: *Filologija*, br. 30 – 31, 199 – 207. <https://hrcak.srce.hr/173495> (pristupljeno 08.05.2023.)
- Fink-Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press.
- Fink-Arsovski, Željka. 2006. *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigra.
- Heffer, Hrvoja. 2007. *Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa*. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33, br. 1, 165-17. <https://hrcak.srce.hr/22036> (pristupljeno 17.07.2023.)
- Hrnjak, Anita. 2017. *Frazeologija u rodnom okviru: Rodni elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji*. Zagreb: Knjigra.
- Hrnjak, Anita. 2021. *Žena u rodno obilježenim frazemima standardne i dijalektne hrvatske frazeologije (na primjeru križevačko-podravskih govora)*. *Hrvatski dijalektološki zbornik* br. 25, 79 – 91. <https://doi.org/10.21857/y7v64t0j0y> (pristupljeno 08.05.2023.)

- Karlić, Virna i Tušek, Jelena. 2022. *Frazemska fleksibilnost na sučelju pragmatike i konstrukcijske gramatike*. U: Barčot, B. & Hrnjak, A. (ur.) Šareni frazeološki stručak: Zbornik u čast profesorici Željki Fink Arsovski. Zagreb, FF Press.
- Keber, Janez. 2011. *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: ZRC.
- Kovačević, Barbara. 2019. *Muško i žensko u frazeologiji I*. Hrvatski jezik 6, br. 4: 26-29. <https://hrcak.srce.hr/229280> (pristupljeno 08.09.2023.)
- Marković, Bojana. 2013. *Kreativna upotreba frazema i drugih višerječnica u djelima Mladena Kerstnera – mogućnosoti i namjene*. Jezikoslovlje 14. br. 1, 129 – 159. <https://hrcak.srce.hr/103362> (pristupljeno 08.05.2023.)
- Matešić, Josip. 1978. *O poredbenom frazemu u hrvatskom jeziku*. Filologija, br. 8. 211-217. <https://hrcak.srce.hr/184236> (pristupljeno 17.07.2023.)
- Menac, Antica. 1970. *O strukturi frazeologizma*. Jezik Vol. 18, br. 1: 1 – 4. <https://hrcak.srce.hr/78472> (pristupljeno 08.05.2023)
- Menac, Antica. Fink Arsovski, Željka. Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Ljevak d.o.o.
- Мокиенко, Валерий Михайлович. 1980. *Славянская фразеология*. Высшая школа. Москва.
- Moon, Rosamund. 2008. *Conventionalized as-similes in English: A problem case*. International Journal of Corpus Linguistics 13/1, 3–37.
- Omazić, Marija. 2002. *O poredbenom frazemu u engleskom i hrvatskom jeziku*. Jezikoslovlje 3/1-2, 99–129. <https://hrcak.srce.hr/file/49694> (pristupljeno 17.07.2023)
- Parizoska, Jelena. 2022. *Frazeologija i kognitivna lingvistika*. Zagreb: Srednja Europa
- Parizoska, Jelena. 2018. *Poredbeni frazemi s vlastitim imenicama u hrvatskome - korpusni pristup*. Slavistički studiji br. 18, 139 - 151 (izvorni znanstveni rad).
- Parizoska, Jelena. Stanojević, Mateusz-Milan. 2018. *Problemi frazeološkog nazivlja*, Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 44(2), 611-625. <https://doi.org/10.31724/rihjj.44.2.19> (pristupljeno 17.07.2023)
- Parizoska, Jelena. 2019. *Promjenjivost glagolskih frazema u engleskom i hrvatskom jeziku – kognitivnolingvistička analiza*. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. <https://dr.nsk.hr/islandora/object/ffzg%3A812/datastream/PDF/view> (pristupljeno 08.05.2023)

- Pišković, Tatjana i Bertoša, Mislava. 2018. *Uvodnik: o rodu, jeziku i rodolektologiji*. *Suvremena lingvistika* 44, br. 86. V-VIII. <https://doi.org/10.22210/suvlin.2018.086.01> (pristupljeno 17.07.2023)
- Vidović-Bolt, Ivana. 2014. *Životinja kao (ne)inteligentan čovjekov prijatelj. Životinje u frazeološkom ruhu*. 489 – 500. Zagreb: FF press. <https://doi.org/10.17234/9789531755139.34> (pristupljeno 08.05.2023.)
- Vidović-Bolt, Ivana. Barčot, Branka. Fink-Arsovski, Željka. Kovačević, Barbara. Pintarić, Neda. Vasung, Ana. 2017. *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Zagreb: Školska knjiga.

8. PRILOG

8.1. Anketa

<https://forms.gle/YVAKwtmAFuE4BtCj7>

8.2. Tablice podataka iz hrvatskog korpusa (hrWac) (ne uključuje ručno izbačene podatke)

[word="lijep"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
lijep	kao	slika	20
lijep	ko	slika	9
lijep	kao	Apolon	5
lijep	kao	maneken	3
lijep	kao	anđeo	2
lijep	kao	Brad (Pitt)	2
lijep	kao	glumac	2
lijep	kao	grijev	2
lijep	ko	Alija Izetbegović	1
lijep	kao	apolon	1
lijep	kao	Bog	1
lijep	kao	bog	1
lijep	kao	Cloney	1
lijep	kao	cura	1
lijep	kao	curica	1
lijep	ko	cvijet	1
lijep	kao	cvijet	1
lijep	kao	cvjet	1
lijep	kao	dan	1
lijep	kao	dječaćić	1
lijep	kao	Dmeantieva	1
lijep	ko	Đuka (čaić)	1
lijep	kao	Franjo	1
lijep	kao	Goebbels	1
lijep	kao	hrabrost	1
lijep	kao	ikona	1
lijep	kao	lutka	1
lijep	kao	lutkica	1
lijep	ko	mamut	1
lijep	kao	Nadan (Vidošević)	1
lijep	kao	Nasser	1
lijep	ko	princ	1

lijep	kao	Ramon (Novaro)	1
lijep	kao	sunce	1
lijep	kao	tofu	1
lijep	kao	upis	1
lijep	kao	vitez	1
lijep	ko	Zuzul	1
lijep	kao	Žužul	1
39			76

[word="lijepa"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
lijepa	ko	slika	17
lijepa	kao	slika	15
lijepa	kao	boginja	5
lijepa	kao	božica	3
lijepa	kao	mjesec	3
lijepa	kao	ruža	3
lijepa	kao	Afrodita	2
lijepa	kao	anđeo	2
lijepa	kao	cvijet	2
lijepa	kao	kolačić	2
lijepa	kao	lutka	2
lijepa	ko	pička	2
lijepa	kao	sunce	2
lijepa	kao	vila	2
lijepa	kao	zora	2
lijepa	ko	anđelak	1
lijepa	kao	bajka	1
lijepa	ko	Barbika	1
lijepa	kao	Buda	1
lijepa	kao	duga	1
lijepa	kao	đej.lou	1
lijepa	kao	grijuh	1
lijepa	kao	kamelija	1
lijepa	ko	konj	1
lijepa	ko	lutka	1
lijepa	kao	Michelle (Pfeiffer)	1
lijepa	kao	Mjesec	1
lijepa	kao	noć	1
lijepa	kao	paunica	1
lijepa	ko	Pepeljuga	1
lijepa	kao	pojava	1

lijepa	kao	princeza	1
lijepa	kao	san	1
lijepa	ko	sličica	1
lijepa	kao	Splićanka	1
lijepa	ko	sponzoruša	1
lijepa	kao	Španjolka	1
lijepa	ko	Venecijanka	1
lijepa	kao	zvijezda	1
39			88

[word="ružan"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
ružan	kao	pas	9
ružan	ko	lopov	7
ružan	ko	pas	6
ružan	kao	lopov	4
ružan	ko	Alka (Vuica)	1
ružan	kao	ET	1
ružan	kao	Gargamel	1
ružan	ko	grob	1
ružan	ko	konj	1
ružan	ko	KURAC	1
ružan	kao	majka	1
ružan	kao	majmun	1
ružan	ko	noć	1
ružan	kao	ponoć	1
ružan	ko	porez	1
ružan	kao	porez	1
ružan	ko	Qasimodo	1
ružan	ko	svemirac	1
ružan	kao	svizac	1
ružan	ko	štakor	1
ružan	ko	švabo	1
ružan	ko	vrag	1
22			44

[word="ružna"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
ružna	ko	lopov	6
ružna	ko	noć	5

ružna	ko	ponoć	5
ružna	ko	pas	4
ružna	ko	kurac	3
ružna	ko	vrag	3
ružna	kao	vrag	2
ružna	ko	aždaja	1
ružna	ko	drek	1
ružna	ko	konjina	1
ružna	ko	koza	1
ružna	ko	križanac	1
ružna	kao	noć	1
ružna	kao	pas	1
ružna	kao	ponoć	1
ružna	kao	poziv u vojsku	1
ružna	kao	Schopenhauer	1
ružna	ko	smrt	1
ružna	kao	svinja	ru
ružna	kao	vještica	1
ružna	kao	wc-e	1
21			41

[word="pametna"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
pametna	kao	einstein	1
pametna	kao	Einstein	1
pametna	kao	Griottica	1
pametna	ko	Hawking	1
pametna	ko	Isus	1
pametna	ko	Ivanic	1
pametna	kao	knjiga	1
pametna	ko	slon	1
pametna	kao	Šuker	1
pametna	ko	vol	1
10			10

[word="pametna"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
pametna	ko	Google	1
pametna	kao	pcelica	1
pametna	kao	glava	1
pametna	kao	Tito	1

pametna	kao	Curie	1
pametna	kao	Ajnštajn	1
6			6

[word="glup"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
glup	ko	kurac	80
glup	ko	stup	39
glup	ko	top	18
glup	ko	konj	10
glup	kao	noć	9
glup	kao	cuscija	6
glup	kao	stup	6
glup	ko	panj	4
glup	ko	tava	4
glup	kao	kamen	3
glup	kao	noc	3
glup	ko	tovar	3
glup	kao	kurac	3
glup	ko	tenk	3
glup	ko	kuratz	3
glup	ko	tocak	3
glup	ko	qrac	3
glup	kao	točak	3
glup	ko	qurac	3
glup	kao	gov	2
glup	ko	kamen	2
glup	ko	Barbika	2
glup	ko	Bosanac	2
glup	kao	konj	2
glup	ko	majmun	2
glup	ko	noc	2
glup	kao	tele	2
glup	ko	matun	2
glup	kao	motka	2
glup	kao	noga	2
glup	kao	qrac	2
glup	ko	točak	2
glup	kao	top	2
glup	kao	asfalt	1
glup	kao	cupcsija	1
glup	kao	panj	1
glup	kao	hurac	1

glup	ko	ku.ac	1
glup	ko	ku.rac	1
glup	ko	kuac	1
glup	kao	stijena	1
glup	ko	čajanka (na Kaspijskom jezeru)	1
glup	ko	daska	1
glup	kao	daska	1
glup	kao	kotač	1
glup	kao	kurac	1
glup	kao	lavor	1
glup	ko	bosanac	1
glup	kao	bosanac	1
glup	kao	bukva	1
glup	ko	letva	1
glup	kao	čovjek	1
glup	ko	metak	1
glup	ko	motika	1
glup	kao	deva	1
glup	ko	dren	1
glup	kao	državnik	1
glup	kao	esdepeovac	1
glup	kao	gospodar	1
glup	kao	guska	1
glup	kao	jarac	1
glup	ko	klinac	1
glup	ko	kokos	1
glup	kao	kopriva	1
glup	kao	krava	1
glup	ko	organ (odnosi se na kurac prema kontekstu"	1
glup	ko	penis	1
glup	ko	kupus	1
glup	kao	kupus	1
glup	kao	penis	1
glup	ko	opanak	1
glup	ko	pendrek	1
glup	kao	lisica	1
glup	ko	magarac	1
glup	kao	magare	1
glup	ko	pepeljara	1
glup	kao	tava	1
glup	kao	oposum	1
glup	ko	pimpek	1
glup	kao	tenk	1
glup	ko	Paris (Hilton)	1

glup	kao	pas	1
glup	ko	popov (kurac)	1
glup	kao	pojava	1
glup	kao	ponoć	1
glup	ko	qratz	1
glup	ko	puran	1
glup	ko	qrz	1
glup	ko	quratz	1
glup	kao	quratz	1
glup	kao	Renato Baretić	1
glup	kao	slikar	1
glup	ko	som	1
glup	ko	srbin	1
glup	ko	Srna	1
glup	ko	stoka	1
glup	ko	telac	1
glup	ko	tele	1
glup	ko	tikva	1
glup	ko	trokurac	1
glup	ko	urac	1
glup	ko	vol	1
glup	kao	vol	1
glup	ko	xyz	1
glup	ko	zora	1
glup	ko	žaba	1
glup	kao	žena	1
107			308

[word="glupa"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
glupa	ko	kurac	57
glupa	ko	stup	21
glupa	ko	noć	20
glupa	kao	noć	4
glupa	kao	top	3
glupa	kao	čekić	2
glupa	ko	kokoš	2
glupa	kao	kokoš	2
glupa	kao	noc	2
glupa	ko	policajac	2
glupa	ko	ponoć	2
glupa	kao	tocak	2
glupa	kao	točak	2

glupa	ko	top	2
glupa	ko	cep	1
glupa	ko	ćup	1
glupa	ko	daska	1
glupa	kao	daska	1
glupa	ko	dupe	1
glupa	ko	foka	1
glupa	ko	govedo	1
glupa	kao	kajanje (stilski izražaj)	1
glupa	ko	kamen	1
glupa	kao	kamen	1
glupa	ko	kita	1
glupa	ko	kokos	1
glupa	ko	konj	1
glupa	kao	kosos (kokoš)	1
glupa	ko	kotac	1
glupa	kao	kurac	1
glupa	ko	kurat	1
glupa	kao	kurva	1
glupa	ko	mazga	1
glupa	ko	noc	1
glupa	ko	panj	1
glupa	ko	pas	1
glupa	ko	pendrek	1
glupa	kao	ponoc	1
glupa	ko	qrac	1
glupa	ko	qurac	1
glupa	ko	radijator	1
glupa	kao	sobarica	1
glupa	ko	tele	1
glupa	kao	tenk	1
glupa	ko	tikva	1
glupa	ko	tuka	1
46			155

8.3. Tablice podataka iz slovenskog korpusa (slWac)
(ne uključuje ručno izbačene podatke)

[word="lep"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
lep	kot	Apolon	6
lep	kot	slika	5

lep	kot	zvezda	3
lep	kot	Brad	2
lep	kot	golob	2
lep	kot	Adonis	1
lep	kot	bog	1
lep	kot	bog	1
lep	kot	cvet	1
lep	kot	kristal	1
lep	kot	labod	1
lep	kot	maneken	1
lep	kot	opica (majmun)	1
lep	kot	pušeljc (buket)	1
14			27

[word="lepa"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
lepa	kot	slika	5
lepa	kot	angel	4
lepa	kot	boginja	3
lepa	kot	sonce	3
lepa	kot	vrtnica	3
lepa	kot	luna	2
lepa	kot	angelček	1
lepa	kot	Angelina (Jolie)	1
lepa	kot	bajka	1
lepa	kot	Bambina	1
lepa	kot	breza	1
lepa	kot	Buda	1
lepa	kot	Ceca	1
lepa	kot	ciklama	1
lepa	kot	cukrček	1
lepa	kot	evkalipt	1
lepa	kot	jelka	1
lepa	kot	marjetica (tratinčica)	1
lepa	kot	mesečina	1
lepa	kot	metulj	1
lepa	kot	nevesta	1
lepa	kot	Ofelija	1
lepa	kot	orhideja	1
lepa	kot	otrok	1
lepa	kot	prasica	1

lepa	kot	princeska	1
lepa	kot	roža	1
lepa	kot	smrt	1
lepa	kot	Sneguljčica	1
lepa	kot	Trnjulčica	1
lepa	kot	vila	1
lepa	kot	vilinka	1
32			46

[word="grd"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
grd	kot	smrt	4
grd	kot	greh	3
grd	kot	lopov	2
grd	kot	Drakula	1
grd	kot	hudič	1
grd	kot	poziv na orožne vaje	1
grd	kot	prasec	1
grd	kot	svinja	1
grd	kot	žaba	1
9			15

[word="grda"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
grda	kot	smrt	6
grda	kot	noč	2
grda	kot	greh	2
grda	kot	smrtni greh	1
grda	kot	smrt	1
grda	kot	prasica	1
grda	kot	pes	1
7			14

[word="pameten"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
pameten	kot	strela	3
pameten	kot	bog	2
pameten	kot	Albert	1
pameten	kot	bik	1
pameten	kot	Einstain	1
pameten	kot	Einstein	1
pameten	kot	Jonas	1

pameten	kot	polnokrvnjak	1
pameten	kot	sova	1
pameten	kot	štoparica	1
pameten	kot	Švarci	1
11			14

[word="pametna"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
pametna	kot	strela	1
pametna	kot	hudič	1
pametna	kot	Geena (davis)	1
3			3

[word="neumen"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
neumen	kot	noč	10
neumen	kot	trot	1
neumen	kot	partidripec (partijaner)	1
neumen	kot	kura	1
neumen	kot	blondinka	1
neumen	kot	basisti	1
neumen	kot	Turčin	1
7			16

[word="neumna"][word="kot"][tag="S.*i"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
neumna	kot	noč	7
neumna	kot	čep	1
neumna	kot	koza	1
neumna	kot	sova	1
neumna	kot	kura	1
5			11

8.4. Tablice podataka iz srpskog korpusa (srWac) (ne uključuje ručno izbačene podatke)

[word="lep"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
lep	kao	lutka	7
lep	kao	slika	5
lep	ko	lutka	4
lep	kao	Bog	3
lep	ko	Bog	2
lep	kao	devojka	2
lep	ko	greh	2
lep	ko	slika	2
lep	kao	anđeo	1
lep	kao	angel	1
lep	kao	Apolon	1
lep	kao	Berluskoni	1
lep	ko	bog	1
lep	kao	bog	1
lep	ko	devojičica	1
lep	kao	devojičica	1
lep	kao	Dzejms (Dean)	1
lep	ko	glumac	1
lep	kao	glumac	1
lep	kao	maneken	1
lep	kao	oličenje (Išvari)	1
lep	kao	Zoran Krasić	1
22			41

[word="lepa"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
lepa	kao	lutka	8
lepa	kao	slika	5
lepa	kao	mesec	4
lepa	kao	boginja	3
lepa	ko	slika	3
lepa	kao	anđeo	2
lepa	ko	bubamara	2
lepa	ko	lutka	2
lepa	kao	bog	1
lepa	ko	boginja	1
lepa	kao	Galadriel	1
lepa	kao	ikona	1
lepa	kao	junica	1
lepa	kao	manekenka	1
lepa	kao	princeza	1

lepa	kao	prsten	1
lepa	ko	reklama	1
lepa	kao	Sofija (Loren)	1
lepa	kao	vila	1
19			40

[word="ružan"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
ružan	ko	lopov	2
ružan	kao	greh	2
ružan	ko	svinja	1
ružan	ko	krežava (baba)	1
ružan	kao	pas	1
ružan	kao	majmun	1
6			8

[word="ružna"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
ružna	kao	akrep	1
ružna	kao	vekija	1
ružna	kao	babaroga	1
ružna	kao	gabor	1
ružna	kao	grob	1
5			5

[word="pametn"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
pametn	kao	TITO	1
pametn	kao	Suvorov	1
pametn	kao	Stiven (Hoking)	1
pametn	kao	Slovenac	1
pametn	kao	Arhimed	1
5			5

[word="pametna"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
pametna	kao	pcelica	1

[word="glup"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
glup	ko	kurac	4
glup	kao	konj	3
glup	kao	kurac	2
glup	ko	točak	2
glup	ko	ćuskija	1
glup	ko	fudbaler	1
glup	kao	guska	1
glup	kao	kamen	1
glup	kao	magarac	1
glup	ko	malj	1
glup	kao	Martin (Đorđević)	1
glup	kao	Milan	1
glup	kao	nacist	1
glup	kao	pička	1
glup	kao	ponoc	1
glup	ko	qurac	1
glup	kao	Radovan	1
glup	ko	tocak	1
glup	kao	tocilo	1
19			26

[word="glup"][word="kao|ko"][tag="N.*n"]

A DIO	B DIO	C DIO	FREKVENCIJA
glupa	kao	drvo	1
glupa	ko	konj	1
glupa	ko	kurac	1
glupa	kao	kurčina	1
glupa	kao	Maja (Nikolić)	1
glupa	kao	mazga	1
glupa	kao	noc	1
glupa	kao	noć	1
glupa	ko	noć	1
glupa	kao	plavuša	1
glupa	kao	ponoc	1
glupa	ko	som	1

glupa	kao	točak	1
13			13